

**VII. Interdiszciplináris
Vallástudományi Hallgatói
Konferencia**

**Sapientia Szerzetesi
Hittudományi Főiskola**

Budapest

2025. 11. 28–29.

Főszerkesztő: NEMES MÁRK

Szerkesztők: BALÁZS ANDREA, BESZTERCEI MÁRK,
BIALKÓ LÁSZLÓ GERGŐ, DUDÁS RÓBERT GYULA,
ENESEY DIÁNA DORISZ, KISNÉMET FÜLÖP,
KONDOROSI NOÉMI, MIKLOVICZ ATTILA,
PATAKI VERONIKA, VEREBES ADRIENN

A borítót tervezte: NEMES MÁRK

ISBN: 978-615-6457-75-2
ISBN (PDF): 978-615-6457-76-9

© A KÖTET SZERZŐI ÉS SZERKESZTŐI, 2025
© DOKTORANDUSZOK ORSZÁGOS SZÖVEGSÉGE, 2025

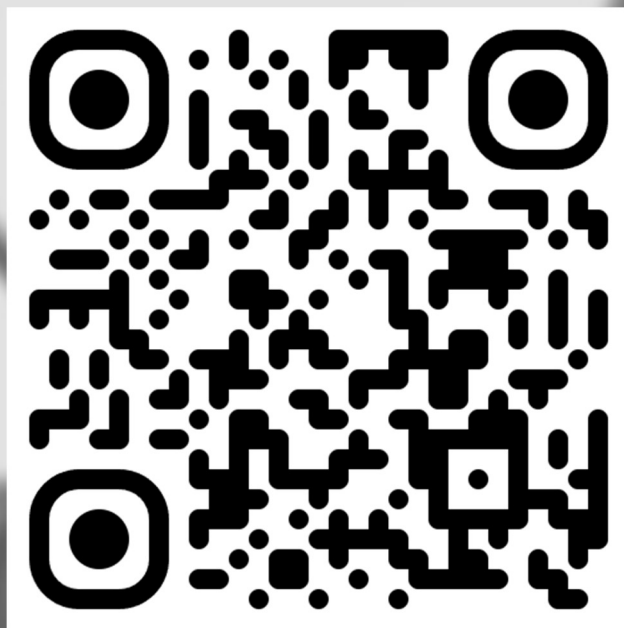
Program- és absztraktfüzet

*A VII. Interdiszciplináris Vallástudományi Hallgatói Konferencia
program- és absztraktkötete*

Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola

Budapest, 2025. november 28–29.

A konferencia és az absztraktkötet a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, valamint a Doktoranduszok Országos Szövetsége Filozófiatudományi- és Hittudományi Osztályainak közös szerkesztésében és támogatásból valósult meg.

VII. Interdiszciplináris Vallástudományi Hallgatói Konferencia

Az első Interdiszciplináris Vallástudományi Hallgatói Konferenciát 2018 áprilisában hívta életre az ELTE BTK Vallástudományi Tanszékének Hallgatói Képviselőlete. A konferencia eredeti célja volt, hogy évente változó helyszínen biztosítson tudományos fórumot a vallástudománnyal, valamint annak társtudományaival foglalkozó hallgatók és fiatal kutatók számára, ahol bemutatathatják és megvitathatják aktuális kutatási témáikat és (rész)eredményeiket. Ennek nyomán 2018-ban először az ELTE BTK, 2019-ben a Szegedi Tudományegyetem, 2020-ban a Károli Gáspár Református Egyetem, majd 2022-ben ismét a Szegedi Tudományegyetem adott otthont rendezvényünknek. 2023-ban, ötödik alkalommal megszervezett konferenciánk házigazdája az Apor Vilmos Katolikus Főiskola volt, majd 2024-ben a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskolán rendeztük meg különleges fórumunkat. 2025-ben dr. Fehérváry Örs Jákó OSB, majd utódja, dr. Bagyinszki Péter Ágoston OFM rektor urak támogatásával a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola kapui tárulnak ki az ország fiatal vallástudós-aspiránsai számára. A fogadóintézménynek ezúton is hálásan köszönjük, hogy támogatásával lehetővé tette e szakmai fórum hetedik alkalommal való megrendezését!

A VII. IVHK ezen felül egy okból is különleges: a szervezők, valamint a DOSZ Filozófiatudományi Osztálya ezévben a rendezvényen dedikált szekciók kialakításával támogatja a 2025-ben újraszerveződő Hittudományi Osztályt Kisnémet Fülöp OSB elnökségével. A két osztály kapcsolatának fenntartását és szakmai együttműködésük megőrzését egy osztályközi megegyezés segíti a jövőre nézve, melynek letéteményese az IVHK konferencia lesz. A konferenciára ezévben több mint 50 jelentkezés érkezett be, mellyel rendezvényünk új jelentkezői rekordot állított. Az absztraktokat egy intézményközi 10 fős szakmai bírálóbizottság értékelte, mely során a beérkezett jelentkezésekből 40 előadástervezetet fogadtunk be, ezeket 10 különböző tudományos szekcióba osztva. Előző évekhez hasonlóan, ezévben is szerveztünk angol nyelvű szekciót, ezzel bevonva a hazánkban tanuló külföldi-, vagy környező országokból érkező hallgatók körét is.

A Szervezőbizottság nevében bízunk benne, hogy előadóink és vendégeink számára egy szellemileg inspiráló szakmai fórumot teremtettünk, melyből szakmai együttműködések, érdemi növekedés, valamint a hazai vallástudomány és segédtudományinak szorosabb összefonódása születhet. Támogatóinknak, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolának, a DOSZ Filozófiatudományi Osztályának és elnökének Bialkó László Gergőnek, a DOSZ Hittudományi Osztályának és elnökének, Kisnémet Fülöp OSB testvérnek köszönjük a konferenciasorozat ezévi felkarolását.

Dr. Nemes Márk
az IVHK alapító-főszervezője

PROGRAM

1. NAP

9:00 – egész nap	Regisztráció (kötelező) Helyszín: Aula	
9:30 – 10:00	Ünnepélyes megnyitó Felszólal: Dr. Bagyinszki Péter Ágoston OFM Rector Helyszín: Díszterem	
10:00 – 12:00	Panel 1. – Vallásantropológiai és -etnográfiai Reflexiók Helyszín: Díszterem	Panel 2. – English Language Panel Venue: Room 211
12:00 – 12:30	Kávészünet Helyszín: Aula	
12:30 – 14:30	Panel 3. – Politikai Teológia, Vallás és Politikum Helyszín: Díszterem	
14:30 – 15:00	Szendvicsebéd Helyszín: Aula	
15:00 – 16:00	I. Plenáris előadás Dr. Windhager Ákos Károly <i>Az előfelvetések és a valóság találkozása – Mit (nem) tudtunk az egyházze- nei kórusokról?</i> Helyszín: Díszterem	
16:00 – 16:30	Kávészünet Helyszín: Aula	
16:30 – 18:30	Panel 4. – Vallás és Hatalom – Közvetítés, Autoritás, Mediáció Helyszín: Díszterem	Panel 5. – Egyháztörténet Helyszín: 211. terem
19:00 –	Közösségi Vacsora Helyszín: Vigvarjú Étterem 1051 Budapest, Vigadó tér 2.	

PROGRAM

2. NAP

9:00 – egész nap	Regisztráció (kötelező) Helyszín: Aula	
9:00 – 11:00	Panel 6. – A Vallási Tapasztalat Dimenziói Helyszín: Díszterem	Panel 7. – Buddhizmus és Délkelet-ázsiai Vallások Helyszín: 211. terem
11:00 – 11:30	Kávészünet Helyszín: Aula	
11:30 – 12:30	I. Plenáris előadás Dr. Kamarás István D.Sc. Hittan és/vagy erkölcsstan Helyszín: Díszterem	
12:30 – 13:00	Kávészünet Helyszín: Aula	
13:00 – 15:00	Panel 8. – Lét és Idő a Vallásfilozófia Hagyományaiban Helyszín: Díszterem	
15:00 – 15:30	Szendvicsebéd Helyszín: Aula	
15:30 – 17:30	Panel 9. – A Kortárs Vallásosság és Spiritualitás Ütközőzónái Helyszín: Díszterem	Panel 10. – Teoretikus Megközelítések, Valláselméleti Gondolatkísérletek Helyszín: 211. terem
17:30 – 18:00	Zárszó Felszólal: Bialkó László Gergő & Kisnémet Fülöp OSB Helyszín: Díszterem	

Vallásantropológiai és -etnográfiai reflexiók

Időpont: 2025.11.28. 10:00–12:00

Helyszín: Díszterem

Szekcióelnök: Dr. Povedák Kinga

Szekciószervezők: Dr. Nemes Márk

10:00 – 10:30	Bársony István	<i>A Dohány utcai Zsinagóga szószékpárja mint a zsidó akkulturáció szimbóluma</i>	Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem, Budapest Témavezető: Dr. Gábor György D.Sc.
10:30 – 11:00	Kovács Gyula	<i>„Az én városom” – gyer- mekfotók vallási vizualitása és identitásformáló tereinek vizsgálata a Váci járásban</i>	Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Budapest–Vác Témavezető: Dr. Harlov-Csortán Melinda
11:00 – 11:30	Lipták Noémi	<i>A hagyomány útja. Egy ecuadori shuar közösség vallásnéprajzi kutatása</i>	Eötvös Loránd Tudo- mányegyetem, Budapest Témavezető: Dr. Vassányi Miklós
11:30 – 12:00	Rózsa Dávid	<i>Személyes érintettségű té- mák kutatása a lelkigondo- zás területén</i>	Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest Témavezető: Dr. Kocsev Miklós

English Language Panel

Time: 2025.11.28. 10:00–12:00

Venue: Room 211

Chair: Dr. Bakos Gergely OSB

Organizer: Diána Dorisz Enesey

10:00 – 10:30	Yosef Kleiner	<i>What Did Talmudic Rabbis Deem Mental and Behavioral Sanity and Insanity? The Understanding of Mental Life as Reflected in the Babylonian Talmud</i>	Budapest University of Jewish Studies, Budapest Supervisor: Dr. Tamás Biro
10:30 – 11:00	Eszter Lisztes	<i>Inclusion of Autistic Adults in Hungarian Christian Communities</i>	Eötvös Loránd University, Budapest Supervisor: Dr. Richárd Papp
11:00 – 11:30	Rita Tuna	<i>Historical Perspectives on the Second Temple Sectari- ans</i>	Pázmány Péter Catholic University, Budapest Supervisor: Dr. Ida Fröhlich D.Sc.
11:30 – 12:00	Vendel Farkas	<i>Paganism and the Postmo- dern: Defining New Reli- gious Movements From a Peace and Conflict Studies Aspect</i>	Uppsala University Supervisor: - (graduate)

Politikai teológia, vallás és politikum

Időpont: 2025.11.28. 12:30–14:30

Helyszín: Díszterem

Szekcióelnök: Dr. Sarnyai Csaba Máté

Szekciónszervezők: Besztercei Márk

12:30 – 13:00	Buzási Áron	<i>Paul Ricœur és a rossz szimbólumainak értelme- zése</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest Témavezető: Dr. Olay Csaba D.Sc. & Dr. Ullmann Tamás D.Sc.
13:00 – 13:30	Harag Márton	<i>Raimundo Panikkar trinito- lógiai meglátásai</i>	Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest Témavezető: Dr. Puskás Attila
13:30 – 14:00	Rajta László Emmánuel	<i>XVI. Benedek pápa gondol- kodása a keresztény ember szabadságáról enciklikái fényében</i>	Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest Témavezető: Dr. Tóth Beáta & Dr. Gájer László
14:00 – 14:30	Kondorosi Noémi	<i>Svéd Szent Brigitta politikai témájú látomásai: misztika vagy befolyásszerzés?</i>	Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest Témavezető: Dr. Gárdonyi Máté

Vallás és hatalom – közvetítés, autoritás, mediáció

Időpont: 2025.11.28. 16:30–18:30

Helyszín: Díszterem

Szekcióelnök: Dr. Ötvös István

Szekciónszervezők: Balázs Andrea

16:30 – 17:00	Dr. Varga Tamás	<i>Vallásközi projektek a 2000-es évekből: Abraha- mic Family House, House of One, Jerusalemweg</i>	Sapientia Szerzetesi Hit- tudományi Főiskola, Budapest Témavezető: Dr. Bagyinszki Péter Ágoston OFM
17:00 – 17:30	Kugyela Ádám	<i>Politikai teológia és metafi- zikai szimbolika: a Szent Korona-tan vallásfenome- nológiai szempontú megkö- zelítése</i>	Szegedi Tudományegye- tem, Szeged Témavezető: Dr. T. Szabó Csaba
17:30 – 18:00	Balázs Andrea	<i>Szerzetesek meghurcolása az 1950-es években, P. Faddy Othmár ferences szerzetes és társai elleni el- járás 1954</i>	Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest Témavezető: Dr. Rigó Róbert
18:00 – 18:30	Szaplonczay Máté	<i>A hierarchikus tipológia ki- bővítése a Katolikus Egy- házban: esettanulmány a nagyérsek jogi alakjának kiformálódásáról</i>	Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest Témavezető: Dr. Szabó Péter

Egyháztörténet

Időpont: 2025.11.28. 16:30–18:30

Helyszín: 211. terem

Szekcióelnök: Dr. Bank Barbara

Szekciónszervezők: Dudás Róbert Gyula

16:30 – 17:00	Besztercei Márk	<i>Mondd, te kit választanál? – Róma és Konstantinápoly között, avagy Ravenna sze- repe a VII. századi mo- notheléta-vitában</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest Témavezető: Dr. Vassányi Miklós
17:00 – 17:30	Erdélyszky-Kiss Kevin	<i>Epifánia a Regillus-tónál: tekinthető-e a Dioscurosok megjelenése a csata során evocatio deorumnak?</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest Témavezető: Dr. Hegyi W. György
17:30 – 18:00	Verebes Adrienn	<i>A "gyermekfelajánlás" gya- korlata a korai szerztesi kö- zösségeknél</i>	Pécsi Tudományegyetem, Pécs Témavezető: Dr. Heidl György
18:00 – 18:30	Dudás Róbert Gyula	<i>„I speak Hungarian! What’s your Superpower?” - A magyar katolikus diasz- póra jelen és jövőképe</i>	Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác-Budapest Pécsi Püspöki Hittudomá- nyi Főiskola, Pécs Témavezető: Dr. Bank Barbara

A vallási tapasztalat dimenziói

Időpont: 2025.11.29. 9:00–11:00

Helyszín: Díszterem

Szekcióelnök: Dr. Szilárdi Réka

Szekciószervezők: Dr. Nemes Márk

9:00 – 9:30	Simándi Krisztina Boglárka	<i>Istenélmények és értelem- keresés</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest Témavezető: -
9:30 – 10:00	Vermes Ráhel	<i>A pszichedelikum-asszisz- tált terápia vallási aspektu- sai</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest Témavezető: Dr. Fiáth Titanilla
10:00 – 10:30	Soczó László	<i>Vallási élmény vagy pszi- chózis? A spiritualitás és pszichiátria határterei</i>	Szegedi Tudományegyetem Témavezető: Dr. Szilárdi Réka
10:30 – 11:00	Figus-Illinyi Rita	<i>A reziliencia mérhetőségé- nek határai: vallási tapaszt- alat, közösségi gyakorlatok és antropológiai horizontok</i>	Szegedi Tudományegyetem Témavezető: Dr.Dr. Máté-Tóth András D.Sc.

Buddhizmus és Délkelet-ázsiai vallások

Időpont: 2025.11.29. 9:00–11:00

Helyszín: 211. terem

Szekcióelnök: Dr. Németh Norbert

Szekciószervezők: Pataki Veronika

9:00 – 9:30	Áldozó Borbála	<i>Buddhizmusok mozgásban. A globalizáció vizsgálata buddhaszobrok életútján keresztül</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bu- dapest Témavezető: Dr. Eitler Ágnes
9:30 – 10:00	Kovács Gyöngyvér	<i>Tajvan élő öröksége: egy kínai gyógyító istenség, Ba- osheng Dadi kultusza és közössége a tajpeji Dalong- dong Bao'an templom pél- dáján keresztül</i>	Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest Témavezető: Dr. Salát Gergely
10:00 – 10:30	Menaker Angelika	<i>A predestináció kérdés- köre az indiai sramana tra- díció tanításaiban</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bu- dapest Tan Kapuja Buddhista Főiskola Témavezető: Dr. Kuzder Rita

Lét és idő a vallásfilozófia hagyományaiban

Időpont: 2025.11.29. 13:00–15:00

Helyszín: Díszterem

Szekcióelnök: Dr. Szeiler Zsolt

Szekciószervezők: Enesey Diána Dorisz

13:00 – 13:30	Hayer Dénes	<i>Az antik ember létélménye Kerényi Károly felfogásá- ban és ennek szellemi for- rásai</i>	Pécsi Tudományegyetem, Pécs Témavezető: Dr. Kulin Veronika
13:30 – 14:00	Pallós Áron	<i>A léthiány kérdése - a mo- dern egzisztencia válságá- nak okai Jaspers és Han nyomán</i>	Debreceni Egyetem, Debrecen Témavezető: Dr. Horváth Orsolya
14:00 – 14:30	Herd István	<i>Az idő illúziója Nágárdzsú- nánál és McTaggartnál</i>	Pécsi Tudományegyetem, Pécs Témavezető: Dr. Kocsis László
14:30 – 15:00	Enesey Diána Dorisz	<i>A tevékeny szeretet és az in- terszubjektivitás problé- mája Kierkegaard-nál</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest Témavezető: Dr. Horváth Orsolya & Dr. Olay Csaba D.Sc.

A kortárs vallásosság és spiritualitás ütközőzónái

Időpont: 2025.11.29. 15:30–17:30

Helyszín: Díszterem

Szekcióelnök: Dr. Fejes János

Szekciószervezők: Bialkó László Gergő

15:30 – 16:00	Dr. Tóth Judit Lenke	<i>Vallási adatok és adatvéde- lem: a Jehova tanúi esete</i>	Pécsi Tudományegyetem, Pécs Témavezető: Dr. Nemeskéri Zsolt
16:00 – 16:30	Kovács Endre	<i>Az autenticitás mint szim- bolikus tőke a modern spi- ritualitásban</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest Témavezető: Dr. Tasi István & Dr. Papp Richárd
16:30 – 17:00	Bialkó László Gergő	<i>Okkult, mágia és misztikum a filozófiában – Metafilozó- fiai kísérlet</i>	Pécsi Tudományegyetem, Pécs Témavezető: Dr. Busku Szilvia
17:00 – 17:30	Fábián Gergely Márk	<i>„A Baljós Tradíció” – Az Order of the Nine Angles okkult kozmológiája</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest Témavezető: - (graduált)

Teoretikus megközelítések, valláselméleti gondolat kísérletek

Időpont: 2025.11.29. 15:30–17:30

Helyszín: 211. terem

Szekcióelnök: Dr. Nyirkos Tamás

Szekciónszervezők: Pataki Veronika

15:30 – 16:00	Dudás György	<i>Játékelmélet és isteni gond- viselés</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest; Szent Atanáz Főiskola, Nyíregyháza Témavezető: Dr. Kodaj Dániel
16:00 – 16:30	Pataki Veronika	<i>Erőszak és erotika, mint is- teni immanencia, vagyis a teodícea egy alternatív megközelítése napjainkban</i>	Szegedi Tudományegye- tem, Szeged Témavezető: - (graduált)
16:30 – 17:00	Kabai Sára Hilária	<i>Babilon Leánya, áldott, aki csecsemőidet a sziklához vágja? Az átokzsoltárok szerepe a személyiségfejlő- désben</i>	Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest Témavezető: Dr. Fodor György
17:00 – 17:30	Dicu Ramóna	<i>Jubileumi szent év és peri- féria. Avagy a szeretetmisz- szió lehetőségei?!</i>	Babeş–Bolyai Tudomány- egyetem Témavezető: Dr. Diósi Dávid

Absztraktok

Panel 1.

Vallásantropológiai és -etnográfiai reflexiók

Bársony István – A Dohány utcai Zsinagóga szószékpárja mint a zsidó akkulturáció szimbóluma

A Dohány utcai Zsinagóga a zsidóságtudományok kiemelt fókuszaként sokat elemzett helyszín. A főhajó szószékpárja mégis hiányzó láncszem az épület keletkezés- és hatástörténetének szakirodalmában. A szószékek a magyarországi haladó szellemiségű (kongresszusi) zsidóság, a későbbi neológia legfontosabb szakrális épületének szimmetrikusan kialakított, látványos belső-építészeti elemei. Előadásom célkitűzése, hogy a szószékpárt és annak koncepcióját vallási párhuzamok mentén multidiszciplináris megközelítéssel vizsgáljam, továbbá a kor kontextusában értelmezve feltárjam formai és ideológiai gyökereit, végül keletkezéstörténetén túl elemezzem recepcióját és percepcióját, valamint a neológia zsinagógaépítészetére gyakorolt hatását. Kutatási kérdésem: értelmezhető-e a Dohány utcai Zsinagóga szószékpárja a magyarországi haladópárti zsidóság, a neológia eszmeiségének komplex vizuális manifestációjaként? Vizsgálom, hogy a szószékpár képes-e reprezentálni, illetve demonstrálni azt az akkulturációs törekvést, miszerint a zsidóság a nemzet része kíván lenni és ekképpen számára is mértékadó az az irányzatok, építészeti divatok, formai megoldások és stílusjegyek, amelyek a XIX. század közepi kontextusban jelen voltak és hatottak. A szószékek szimbólumértéke megszületésük pillanatától kezdve markáns. A német területeken megvalósult zsinagógákból bécsi közvetítéssel átvett megoldást magyarországi zsinagógában első ízben alkalmazták, ennél fogva a szószék(-pár) nehezen és csak részben találta meg valódi funkcióját budapesti kontextusban. A prezentáció a szószékekkel kapcsolatos kutatás konkrét eredményei mellett, a zsinagógabelső kialakításának komplex összefüggéseire is rávilágít, hozzájárulva ahhoz, hogy jobban megértsük a megrendelői oldal (a formálódó magyar haladópárti közösség) azon dilemmáit, amelyek egészen a kivitelezés végéig alakították a zsinagóga liturgikus terét. A szószékpár az azt befogadó zsinagógával összhangban, hatással volt a neológia későbbi szakrális építészetére. A kutatás egyik fontos eredményeként egy ezidáig be nem azonosított összefüggés is igazolható a Dohány utcai „prototípus” és a későbbi neológ zsinagógák szószékei között, lehetővé téve akár a *neológ szószék* fogalmának bevezethetőségét. Az előadás alapvetően a nemzetközi előképek, a kortárs kontextus, valamint az utóhatások kultúra-, és építészettörténeti kutatására épül, annak eredményeiből von le releváns következtetéseket a mérsékelt reformer szellemiségű zsidóság víziójáról, a judaizmus átalakulásáról, a zsidó közösség nemzeten belüli státuszáról, valamint az alkalmazkodás, a nemzethez való tartozás kinyilatkoztatásának módjáról és mikéntjéről. A korabeli zsidó akkulturációs jelenségeket, vallási alkalmazkodást, nemzeti érzületet és idomulást rendhagyó megközelítéssel elemző, új összefüggéseket feltáró előadás a neológizmus kutatás potenciális hivatkozási forrásává válhat.

Kulcsszavak: judaizmus, akkulturáció, vallás, építészet

Kovács Gyula – „Az én városom” – gyermekfotók vallási vizualitása és identitásformáló tereinek vizsgálata a Váci járásban

A vallásos terekhez való viszonyulás kérdése, annak módosulása a felnövekvő generációk kapcsán különösen fontos: mit jelent számukra ma egy templomtorony a horizonton, egy kereszt egy játszótér szélén, vagy egy kápolna az iskolába vezető út mentén? A téma kapcsolódik a konferenciát befogadó, 25. évfordulóját ünneplő Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolához is, mivel külön figyelmet fordít arra, hogy miként jelennek meg (vagy tűnnek el) a vallásos nevelés helyszínei – mint a piarista, ferences vagy más rendekhez kötődő iskolák, közösségi terek – a gyermekek által rögzített vizuális valóságban. Előadásom fókuszra hozza a tágra értelmezett szakrális–profán dinamikájára a terek ikonográfiai kompozíciókra a gyermekek vizuális narratíváin keresztül. Kutatásom 2025-ben a Váci járásban, „Az én városom” címmel megrendezett gyermekfotó-pályázat válogatott képein vizsgálja, miként jelenik meg a vallási vizualitás az általános iskolás korosztály térélményében. A pályázat általános iskolásoknak (alsó és felső tagozat) szánt és lehetőséget biztosított mobiltelefonnal készült képek beküldésére is, így az alkotói részvétel nem volt eszközfüggő. Nem vallási tematikájú pályázatról lévén szó, kiemelten érdekes, hogy vajon a szakrális elemek csupán a városi díszletek részeként vagy továbbra is meghatározó, akár identitásképző jelentéssel bírnak a gyermekek számára. A gyermekek nem csupán fényképeket készítettek, de alkotásaiknak címet is adtak, ami tovább mélyítette a reflexiójuk lehetőségét, az élmények tudatosításának többféle médiumon keresztüli azonosítását, szélesítve a kutatás elemzési spektrumát. A kutatás módszertana képalapú kvalitatív tartalom-elemzés (KTE) Sántha Kálmán kódrendszerét követve, amely lehetővé teszi a vizuális motívumok rejtett struktúráinak feltárását. Az elemzés nemcsak arra irányult, hogy jelen vannak-e szakrális elemek az „én városom” fotókon, hanem azt is, milyen nyelven szólaltak meg ezek a motívumok – például reflexív, ironikus, tiszteletteljes vagy rejtőzködő. Emellett a címek elemzése, valamint a vizuális és narratív elemek kapcsolatának vizsgálata is önálló egységet jelentett a kutatásban. A képi adatbázis – mely ugyan nem reprezentatív – elemzése egy lehetséges kutatási perspektívára kívánja felhívni a figyelmet, amely a gyermeki térérzékelés és a vallási szimbolika kapcsolatát analizálja, figyelembe véve a lokális térhasználat, az életkori sajátosságok, valamint a szimbolikus örökség kortárs újraértelmezésének befolyásoló tényezőit.

Kulcsszavak: váci járás, fotográfia elemzés, általános iskolás korosztály, szakrális térelemek

Lipták Noémi – A hagyomány útja. Egy ecuadori shuar közösség vallásnéprajzi kutatása

Az előadás egy, az Ecuador amazóniai őserdejében élő shuar sáman nagycsaládon keresztül szeretné megvilágítani a kortárs őslakos közösségek életének, hagyományainak átalakulását és ennek okait. Az előadás bemutatja a közel tíz éves kutatásom eredményeit, amiben bevezetem a hallgatókat a shuar sámanizmusba, hitvilágukba, gyógyászat és rituális életükbe. A kutatás alapját a szakirodalom mellett, 2017-ben végzett terepmunkám alatt gyűjtöttek jelentik, amikhez Malinowski résztvevő megfigyelés módszertanát alkalmaztam, míg az adatok rögzítésére Geertz sűrű leírás módszerét használtam. A vizsgálódás egy pillanatképet ad egy őserdei életmód megszűnésének folyamatáról a XXI. században, középpontban a sámanizmus átalakulásával és a hagyományátörökítés módjával. A shuar törzs Ecuador és Peru amazóniai őserdejében él. A shuarok nagycsaládi egységekben élnek, ami alatt értendő, hogy a felek vérségi, gazdasági, lokális kapcsolatban állnak egymással. A shuar törzs saját nyelvvel rendelkezik. A „shuar” név jelentése: a föld embere, a kozmosz embere. A shuar törzsről leginkább a *jivaro* elnevezéshez kapcsolódva hallunk. Ennek oka, hogy a *jivaro* törzs négy altörzse az *ashuar*, az *aguaruna*,

a *huambisa* és a *shuar*. A négy altörzs külön él egymástól, és más dialektust is beszél. A kutatott shuar közösség, Ecuadorban, Shiram Yaa elnevezésű területükön él, ami fényes csillagot jelent shuar nyelven. A nagycsalád specifikus, mivel az *uwishini* (shuar nyelven sámán) hagyományt őrzi és éli. A shuar sámánizmus megértéséhez azt az alapvető félreértést kell tisztáznunk, mely szerint hiedelemrendszerükben nem válik el egymástól a materiális és a szellemi világ. Bevett elképzelés, hogy a sámánok másvilági utazásra indulnak a transz segítségével, de ha a shuar hitvilágot körültekintően elemezzük, akkor láthatjuk, hogy ez nem másvilági, hanem ebben a világban zajló utazás. A shuarok számára a szellemek világa ugyanis nem egy másik, fenti vagy lenti világ, hanem az ő világuk láthatatlan része. A sámán feladata pedig az, hogy a transz által meglássa a dolgok igazi okát, amelyek rejtve vannak előttünk. A közösség életébe a jelenkori változást a gyarmatosítás, a '70-es években zajló jezsuita missziók, a bányák megjelenése okozta, aminek egyenes következménye volt a pénz használat és a globalizáció csírájának megjelenése. Ezek az okok a shuarok életének minden szegmensére hatást gyakorolnak. A nyelvre, az élelemszerzésre, a házasságra, a hagyományokra egyaránt. Egy tradíció, még ha a hagyományt teremtő közege meg is szűnik, utat fűr magának vagy másképpen transzformálódik a fennmaradásért. Ebben kiemelendő, hogy ez nem a hagyomány vesztét jelenti, hanem átalakulását. Ennek megértésére létrehoztam egy hármas osztású rendszert, ami a shuar közösség etnobotanikájához kapcsolódik. Az elmúlt évtizedekben átélt változások a kutatásnak a következő kérdéseket vetik fel. Mi történik egy hagyománnyal, ha a teremtő közege megszűnik. Milyen modellek követhetők nyomon a hagyomány örökítés során. Mik segítik és nehezítik a hagyomány fennmaradását és hogyan változik a sámáni funkció, mesterség. A kutatás egy valószínűleg tanulmányt ad egy kortárs őslakos sámán közösség életéről. Az eredmény esettanulmányként is szolgálhat, módszereket is adhat olyan későbbi kutatások számára, amik egy hanyatlás alatt lévő életmódban figyelik a hagyományok, rituális praktikák, a hitvilág és a samánikus gyógy módok változását, folyamatát, dinamikáját.

Kulcsszavak: amazóniai sámánizmus, hagyomány örökítés, rítus, etnobotanika

Rózsa Dávid – Személyes érintettségű témák kutatása a lelkipálya területén

Míg a természettudományok módszertana mindent megtesz az emberi szubjektum kiküszöbölésére, a teológia területén ritkán vizsgáljuk azt, hogy a kutató személye hogyan befolyásolja a kutatás menetét és eredményeit. Az előbbinél kézenfekvő és egyértelmű az objektivitás iránti vágy: a természettudományos kutatások eredményein nem egyszer emberéletek múlnak. Keresztényként azonban ugyanígy hisszük, hogy a kutatásaink eredménye létkérdés, hiszen azok felismerései segítenek, hogy még jobban megismerjük Isten akaratát, vagy még inkább meg tudjuk azt élni hétköznapijainkban. Ennek ellenére, mégis keveset foglalkozunk azzal, hogy mi magunk, a személyünkkel, tapasztalatainkkal és előítéleteinkkel, hogyan befolyásoljuk ezen kutatások menetét. Előadásomban ezt a személyes érintettséget vizsgálom meg, elsősorban a lelkipálya területén történő kutatások szempontjából. Ugyanakkor olyan kérdésselvetésekkel teszem ezt, amely a teológia és a vallástudomány más területein is segíthet elindítani ugyanezt a gondolatmenetet. Célja kettős: elsősorban önreflexióra indít a saját kutatásainkkal kapcsolatban, másrészt pedig bemutatja, hogy különböző más tudományok hogyan járulhatnak hozzá a teológiai kutatás eredményesebb végzéséhez. Előadásom két részből áll. Az elsőben olyan szempontokat mutatok be, amik a kutató személyéből fakadóan nehézséget okozhatnak a kutatások során: különböző kognitív torzításokat és a személyes kegyességi irányzatunkat. A kognitív torzítások közül bemutatom a megerősítő, a megfigyelői és a korrelációs torzítást, annak lehetséges hatásaival egy teológiai kutatás különböző fázisaira. A személyes kegyesség irányzattal kapcsolatban bemutatom, hogy egy bizonyos kegyességi csoporthoz való tartozás, hogyan befolyásolja a kutató munkáját különböző csoportdinamikai folyamatok mentén. A

második részben két lehetséges megoldásról számolok be: a megismerésről és a saját narratívánk és történetünk beemeléséről. A megismerés segítségével áttekintést adok olyan lehetőségekről, amelyek segíthetnek, hogy kognitív, lexikális tudás szintjén dolgozzunk a személyes befolyásoltsággal. A saját narratívánk bevonása az önismerettel egészül ki. Ez lehetőséget ad arra, hogy a személyes motivációinkat felismerve szembenézzünk saját érintettségünkkel és annak hatásaival. Mivel a teológián belül ritkán vizsgált területről van szó, ezért több segédtudomány felismeréseit alkalmaztam a teológiai kutatás kontextusában. Ezek a területek segítettek mind abban, hogy a személyes érintettség hatását leírjam, mind az, hogy azokra választ találjak. Mindezeket túl azonban lehetőséget adtak arra is, hogy a teológiában és a vallástudományban való kutatást nem csak a saját keretein belül értelmezzük, hanem más tudományok segítségével egy szélesebb kontextusban legyen lehetőségünk vizsgálni jelenségeit. Ha elfogadjuk, hogy a kutató személye, tapasztalatai és ezáltal befolyásoltsága elválaszthatatlan a kutatástól, akkor mindez nem hátrányt jelent a folyamatban, hanem gazdagabbá teszi azt. Más tudományágak bevonása és a saját narratívánk felismerése és feldolgozása olyan keretet nyit meg a teológiai kutatás során, amelyben a személyes érintettség nem gyengeség, hanem erőforrás lehet – ha képesek vagyunk szembenézni a saját érintettségünkkel, azok forrásaival és következményeivel.

Kulcsszavak: kutatásmódszertan, torzítások, kegyességi irányzatok, lelkipendozás, narratíva

Panel 2.

English language panel

Yosef Kleiner – What Did Talmudic Rabbis Deem Mental and Behavioral Sanity and Insanity? The Understanding of Mental Life as Reflected in the Babylonian Talmud

The Talmud, a monumental work spanning six centuries across the cultural milieus of the Land of Israel and Babylon, compiles discussions, anecdotes, and rulings of over a thousand rabbis, teachers, authorities, and commoners. While its primary focus is on legal and ethical matters, the Talmud also presents broader perspectives on human experience. As Prof. Saul Lieberman remarked: “It would be of special interest to investigate the scientific definitions of the Rabbis, their general principles and their classification of natural facts and phenomena.” I understand “mental phenomena” as non-physiological or physical human inner experiences that include both conscious and non-conscious cognitive functions, emotions, personality traits, and impulses. These phenomena become manifest to others through language, behaviors, and physical responses (such as laughter, crying, perspiration, changes in tonality and in texture of the skin, changes in breath rhythm). I hypothesize that one can find expressions of these manifestations in the Talmud, articulated by the Rabbis as descriptions, commentaries, and experiential accounts, alongside legal and ritual discussions. I aim to understand what the Rabbis deemed mental life and its expressions, allowing the text to “speak for itself”, independently of modern theoretical frameworks. In the first stage, I analyze Tractate Berakhot of the Babylonian Talmud to identify passages that reference mental phenomena without imposing contemporary classifications. Preliminary findings include Talmudic expressions of mental organization, consciousness, compulsive behaviors, dream analysis, and unique conditions, such as *istenis*, a term I suggest may denote a state of anguish related to difficulty coping with uncomfortable situations that are normal or tolerable to most people. I critically examine the traditionally proposed Greek etymology, *ἀσθενής* (*asthenēs*, meaning “weakness” or “illness”), which I argue does not fully encapsulate the broader implications of *istenis* within the Talmudic context.

Keywords: Talmud, Mental life, Psychology, Istenis

Eszter Lisztes – Inclusion of Autistic Adults in Hungarian Christian Communities

This paper presents an ethnographic exploration of the intersection of Christianity and neurodiversity in Hungary, with a focus on the lived experiences of autistic adults across various denominations. While global scholarship on autism and faith is still scarce, research in the Hungarian context is virtually non-existent. My study aims to address this gap by asking: What theological, cultural, and social factors shape the inclusion or exclusion of autistic adults in Hungarian Christian communities, and how do autistic people navigate these contexts? Drawing on data from my master’s thesis and new fieldwork, I employ a mixed-method ethnographic approach. This includes participant observation, narrative and semi-structured interviews with autistic individuals, church leaders, and members, as well as surveys and digital ethnography. The project is framed within the neurodiversity paradigm and feminist disability studies, which interpret disability not as a deficit but as a form of human variation shaped by cultural context. This theoretical lens allows me to analyze how theology, neuronormativity, and church practices interact in ways that either marginalize or empower autistic people. My position as both autistic and formerly Christian plays a crucial role: it has enabled trust and access while also allowing me to reflect on insider–outsider dynamics critically. Preliminary findings suggest that barriers to inclusion often stem less from autism itself than from cultural and theological norms,

such as doctrinal interpretations that delegitimize neurodivergent behaviors, rigid community traditions, and infrastructural shortcomings. At the same time, certain congregations demonstrate inclusive potential when leadership, theology, and communal practices are open to adaptation. Autistic participants not only develop coping strategies but also, in some cases, articulate their own theological frameworks—reshaping faith through a neurodivergent lens. The presentation will focus specifically on theological and cultural narratives as mechanisms of both exclusion and inclusion. By highlighting systemic barriers alongside examples of good practice, this research contributes to the interdisciplinary study of religion, disability, and culture. It also offers insights that may inform policy, support accessibility initiatives, and encourage Christian communities in Hungary to create spaces that affirm neurodivergent identities.

Keywords: Autism, Neurodivergence, Christianity, Inclusion, Accessibility

Rita Tuna – Historical Perspectives on the Second Temple Sectarrians

During the late Second Temple Period, numerous Jewish socio-religious groups existed in Judea. Scholars differ in their characterization of these groups: some refer to them as sects, while others prefer to describe them as religious trends. In light of contemporary research, I aim to shed light on their lives and political influence, illustrating their religious rituals and beliefs. The sects comprised the *Sadducees*, *Pharisees*, *Essenes*, *Zealots*, *Sicarii*, and the *Hasideans*. The *Sadducees* are frequently mentioned in both the New Testament and the rabbinic corpus. They constituted the ancient priestly aristocracy. They believed themselves to be observing the Torah to the letter, without explanation. The Hasidim also regarded the Torah as the basis of social existence, and they resisted the Hellenistic reforms of Antiochus IV Epiphanes. Information about the *Hasidean* sect is derived from I. and II. Maccabees. The author of 1 Maccabees claims that the armies of the Seleucid kings attacked the Jews, who were armed in self-defense, resulting in a military triumph. The Hasidim disappeared from the historical records following the Maccabean Revolt. Three ancient writings provide information about the *Pharisees*: Josephus, the New Testament, and rabbinic literature. They were guided not just by the Torah but also by the Oral Law. They were in opposition to the Sadducees. As they constituted a prevalent social group within Jewish society, they were also rivals of the latter. The *Essenes* are recorded from the mid-2nd century BCE until the First Jewish Revolt against Rome, which occurred around 66-70 CE. There is a scholarly consensus on identifying the Essenes with the community whose records were discovered at the settlement of Qumran, where the community operated between the middle of the 2nd century BC and the time of the Jewish War (AD 68). Legal interpretation of the Torah (Halakha) and ritual purity were the fundamental priorities for this group. We possess minimal knowledge regarding the *Zealots* and *Sicarii*. The Zealots are known from the late Second Temple Period, referred to by Josephus in his writings as the "fourth philosophy". The *Sicarii* may have constituted a subsection among the Zealots. A flourishing Jewish diaspora, with major centers such as Antioch and Alexandria, characterized the Second Temple period. Their lifestyle and values are of paramount importance for understanding the religious and social context of the period. In my article, I aim to provide a concise historical overview of Jewish life in Jerusalem, focusing on the Second Temple Period, during which the Jerusalem Temple was a prominent religious institution. At that time, Judaism was founded on two principal pillars: the Temple and the Torah. This situation raises the question: was there a homogeneous Jewish identity, and what was the significance of the Temple? A multitude of movements evolved in both the political and religious domains. These sectarian impulses significantly influenced early Judaism and had a direct impact on medieval rabbinical thought.

Keywords: Second Temple Period, Jewish Life, Jewish Sects

Vendel Farkas – Paganism and the Postmodern: Defining New Religious Movements from a Peace and Conflict Studies Aspect

The idea that we live in a “Postmodern Age” originates from the French political philosopher, Jean-François Lyotard, who famously popularized the term in his 1979 social analysis, titled *The Postmodern Condition*. In his earlier works, he alternatively used the term “Paganism” to describe the processes characterizing this era: the gradual delegitimization of traditional narratives, the rampant diversification of identities, and the evolution of Western societies into heterogeneous fields of knowledge. In Lyotard’s work, this development is often compared to the tribalistic, animistic, and polytheistic elements of the ancient Pagan European framework of thought. He contrasts this “multiplicity” or “plurality” with the so-called “meta-narratives” that ruled Europe for a very long time, imposing rigid, untouchable ideologies that represented the values of the ruling classes and served their interests. This is a fascinating theory that is largely overlooked in the study of new religious movements, despite the well-documented resurgence of Pagan religious movements over the past sixty years. The sudden growth of these groups can be attributed to various social and political factors, including those diagnosed by Lyotard himself in his description of multiplicity and meta-narrativity. While his abstract and sometimes even “poetical” approach can seem unscientific at first glance, it would be a grave mistake to exclude the “father of postmodernism” from the discussion on contemporary spiritual developments. Therefore, my presentation will focus on these specific elements by comparing Lyotard’s theoretical framework with the current academic literature, as well as with the findings of my own research conducted over the last few years. My talk will consist of three sections. First, I will provide a brief overview of Lyotard’s definition of Paganism and its socio-political implications. I will approach ancient and contemporary Paganism through the concepts of *passive* and *active* Paganism, arguing that the political differences observed in today’s Pagan religious movements do not necessarily contradict Lyotard’s – and Jan Assmann’s – claims about the inherent tolerance of polytheism. However, I contend that there is also a deeper complexity that needs to be acknowledged to gain a more comprehensive understanding. Second, I will assess this thesis in light of recent sociological literature on Pagan groups and movements, so that my audience can understand the full academic context of the topic and position Lyotard’s theories accordingly. Third, I will present the findings from two of my own research projects conducted in the online sphere: a qualitative interview study involving various Asatru (“Germanic Pagan”) religious leaders, and a quantitative research based on data collected from members of two different social media platforms. Finally, I will also discuss the prospects of my work and explore other aspects of the Postmodern, such as digitalization, globalization, environmentalism, and postcolonial discourse, that can be useful in understanding the directions these new religious movements are taking.

Keywords: Lyotard, Meta-narratives, Tolerance, Political Theory, Field Study

Panel 3.

Politikai teológia, vallás és politikum

Buzási Áron – Paul Ricœur és a rossz szimbólumainak értelmezése

Paul Ricœur (1913–2005), a XX. századi francia hermeneutika talán legjelentősebb képviselője, 1960-as *Finitude et culpabilité* (Végesség és vétkeesség) c. könyvében egy filozófiai antropológia kidolgozására vállalkozott, amely – a keresztény hagyományhoz és a német egzisztencializmushoz hasonlóan – az ember végességét és elkerülhetetlenül bűnös létét állította a középpontba. Míg azonban a kötet első felében, mely a *L'homme faillible* (Az esendő ember) címet viseli, ezt a filozófia fogalmi eszköztárával és a filozófiai hagyomány segítségével kísérelte meg, ennek során arra a belátásra jutott, hogy a rossz jelensége ellenáll mindenféle végérvényes rendszerezési kísérletnek, így a kötet második felében, melynek *La symbolique du mal* (A rossz szimbolikája) címet adta, visszatér a rossz eredetére és mibenlétére vonatkozó (első-sorban zsidó-keresztény) mítoszokhoz, elbeszélésekhez és szimbólumokhoz. Állítása szerint a rossz mibenlétét soha nem érthetjük meg teljesen, azonban szimbolikus és narratív megragadásait, illetve tárgyasulását újra meg újra értelmezve, vagyis saját történeti és egzisztenciális helyzetünkre alkalmazva közelebb kerülhetünk ehhez a célhoz. Más szóval, Ricœur az emberi rossz kiküszöbölhetetlen jelenlétét először metafizikai módon közelítette meg, majd pedig fenomenológiai és hermeneutikai módszerrel. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a metafizikai megközelítés felesleges vagy haszontalan volna: ahogyan a szimbólumokban és a mítoszokban, úgy Ricœur szerint a metafizikai elméletekben is a rosszról való gondolkodás – ráadásul fogalmilag precízebb – tárgyasulását láthatjuk, melyekhez újra meg újra vissza kell térnünk. Mindazonáltal Ricœur visszautasítja egyfelől azt az állítást, hogy a fogalmi koncepciók „meghaladták” vagy „feleslegessé tették” volna a mítoszokat – az előbbieket ugyanis gyakran az utóbbiakból eredezteti (pl. az eredendő bűn fogalma esetében) –, másfelől, mint arra már utaltam, azt az állítást is, hogy ezek a koncepciók alkalmasak volnának arra, hogy a rossz mibenlétét kimerítően megértsük. A rossz szimbolikájának vizsgálatát Ricœur továbbá két részre osztja: először a szimbólumok három rétegét különíti el – „beszennyeződés” (*souillure*), bűn (*péché*) és „vétkeesség” (*culpabilité*) –, majd pedig a rossz eredetére és a tőle való megszabadulásra vonatkozó mítoszokat elemzi. Végül azt a következtetést vonja le, hogy „a szimbólum gondolkodnivalót ad”, s így a szimbólumok értelmezése és a filozófia nem választhatók el egymástól, illetve egyik sem vezethető vissza a másikra.

Kulcsszavak: Ricœur, hermeneutika, rossz szimbolikája, szimbólum, mítosz

Harag Márton – Raimundo Panikkar trinitológiai meglátásai

Raimundo Panikkar (1918-2010) számos ponton járult hozzá a vallásteológia és a vallásközi párbeszéd gazdagodásához, s ezzel e területek megkerülhetetlen alakjává vált. Hozzájárulásának egyedi módja nem csupán a keresztény, buddhista és hindu hagyományok tanításainak és tapasztalatainak felhasználásában rejlik, hanem abban is, hogy teológiájában különösen nagy szerepet tulajdonít a kereszténység központi misztériumának, a Szentháromságnak. Ezutóbbi jelentősége a történelmi kontextus figyelembevételével válik egyértelművé. Ugyanis az 1990-es évekig a Szentháromság kerülendő témának számított a vallásközi diskurzusban, mivel egységéből fakadóan sokak akadályként, vagy éppen a párbeszéd lezárásaként tekintettek rá. Panikkar egyike volt azoknak, akik munkásságuk révén hozzájárultak e mellőző tendencia megállításához. Panikkar egészen sajátos módon nyúl a Szentháromság eszméjéhez. Ugyanis konstruktívan használta fel a buddhizmus és a hinduizmus (különösen az advaita filozófiai ágának) meglátásait, és általuk radikális módon újraértelmezte a szentháromságtant (meghaladva ezzel annak keresztény értelmezési kereteit), illetve világképének központi és konstitutív elemévé tette azt. Panikkar gondolkodásának kiindulópontja egy szentháromságos felismerés, amelyet ő maga kozmoteandrikus intuíciónak nevezett meg, és amely az egész valóság megértésének hermeneutikai kulcsaként is szolgál. E látásmód egészen új megvilágításba helyezi a transzcendenshez és a világhoz való viszonyunkat, illetve meghatározza a vallások igazságához és egymáshoz fűződő kapcsolatát is. E felismeréséből adódóan pedig a pluralizmusban találja meg az igazság kereséséhez szükséges megfelelő attitűdöt. Az isteni misztérium jobb megértése érdekében is a korábban említett hagyományok meglátásait használta fel, amely eredményeként teljesen új megvilágításba került a Szentháromság. Először a Bhagavadgita három spirituális útjának felismeréseiből kiindulva az istenség három legalapvetőbb tulajdonságát azonosította, majd miután hozzárendelte azokat a megfelelő isteni személyhez, a vallások misztikus tapasztalatainak bevonásával fejtette ki nézeteit. Kutatásom elsődlegesen Panikkar munkásságában jelenlévő trinitológiai vonásoknak vizsgálatára összpontosít, amelyek értékelésében a kortárs gondolkodók és a katolikus teológia kritikai észrevételeit használom fel. Előadásomban e vonások megvilágítására Panikkar valósághoz, vallásokhoz és az isteni személyekhez kapcsolódó meglátásait ismertetem.

Kulcsszavak: Szentháromság, kozmoteandrikus intuíció, vallásteológia, advaita, pluralizmus

Rajta László Emmánuel – XVI. Benedek pápa gondolkodása a keresztény ember szabadságáról enciklikái fényében

Előadásomban azt vizsgálom, hogyan gondolkodik Joseph Ratzinger (XVI. Benedek pápa) a keresztény ember szabadságáról. Milyen sajátosságai vannak szabadságfelfogásának? A vizsgálódás a tudós teológus Ratzinger megnyilatkozásai és a pápaként kiadott három enciklika fényében történik. Bemutatom, hogy milyen történelmi és biblikus kontextusban helyezkedik el Ratzinger gondolkodása a szabadságról. Ezt követően négy szempont mentén vizsgálom XVI. Benedek szabadságfogalmát (ajándék, igazság, dialogikus és krisztocentrikus): ezek közül különösen is fontos, hogy a szabadság az ember számára ajándék. Kutatásom legmeglepőbb következtetése, hogy Ratzinger szemében a szabadság függő viszonyt jelent a teremtető és megváltó Istennel. „Ratzinger-pápa” szabadságfelfogását bencés szerzetesként vizsgálom: előadásom végén röviden kitérek arra, milyen hasonlóságokat véltem felfedezni Szent Benedek tanításával, melyet a rendalapító a Regulájában fogalmazott meg.

Kulcsszavak: Joseph Ratzinger, dialogikus szabadság, ajándék, krisztocentrikus igazság, Szent Benedek Regulája

Kondorosi Noémi – Svéd Szent Brigitta politikai témájú látomásai: misztika vagy befolyásszerzés?

Az arisztokrata származású Svéd Szent Brigitta (1303-1373) Magnus király udvarában töltött be hivatalt, mint a fiatal Blanche királyné tanácsadója és udvarhölgye. Férjével, Ulf Gudmarsson-nal zarándoklaton járták be Európát. Viasztáblán fennmaradt kézírása, néhány megmaradt levele, és könyvtára mutatja, hogy írni-olvasni tudó, művelt asszony volt. Mindez azért fontos, mert arra utal, hogy széles kapcsolatrendszerrel rendelkező, a kor viszonyai között világlátott asszony volt. Férje halála után, élete második felében visszavonult az udvari szerepvállalástól, és utolsó harminc életévét a látomásainak lejegyzésével töltötte. Vízióinak és hallomásainak többsége vallásos témájú: a saját prófétai hivatásához kapott életmódbeli tanácsokat, számos tanítást jegyzett le az Istennek tetsző keresztény életvitellel kapcsolatban, illetve kortársainak szóló vallási és erkölcsi útmutatásokat írt le. Prófétai hírneve miatt főurak és klerikusok is kérték a tanácsait, amelyet szintén Jézus Krisztussal folytatott beszélgetései alapján továbbított a kérdezőknek. Írásaiban kitért a korabeli Egyház és társadalom problémáira, valamint a keresztény uralkodó ideális alakjára, és tanácsokkal látta el a lovagokat és klerikusokat. A látomások egy szegmense azonban ennél konkrétabb: uralkodóknak és pápáknak szóló közvetlen figyelmeztetések, aktuális eseményekre vonatkozó útmutatások. Leveleiben sürgette az Avignon-ban élő pápát a Rómába való visszatérésre. Közvetíteni próbált a francia és az angol uralkodó közötti háborúban. Johanna, nápolyi királynőt pedig megróttá az életmódja miatt. Magnus király különösen sok és súlyos figyelmeztetést kapott tőle, főleg az életmódja, tanácsadói, és keresztes háborúja kapcsán. Ezek közül néhány a témája miatt kérdéseket vet fel. Ilyen például az Extravagant revelationes 74, amely felszólítja a királyt, hogy adjon birtokot a Szent Megváltóról Nevezett, újonnan alakuló szerzetesrendnek. Ugyanennek a kötetnek a 80. látomása még tovább megy: a Szűzanya nevében Brigitta felszólít négy nemest, hogy titokban szervezzenek lázadást, és mozdítsák el a királyt. Ezeket a fejezeteket olvasva adja magát a kérdés, hogy vajon valóban misztikus látomásokról van szó, amelyek révén Isten szavát közvetíti Szent Brigitta, vagy így próbálta a korabeli eseményeket befolyásolni? A XIV. században ritka volt, hogy egy nő aktív politikai szerepet vállaljon. Szent Brigitta írásait és személyét már életében, majd halála után is többször vizsgálták. Az udvari életben és a korabeli politikában jártas nőként mind a kortársak, mind mai középkor kutatók részéről felmerült a gyanú, hogy a látomások isteni tekintélyét használja önös célra - mint a birtokszerzés a saját szerzetesrendje részére -, vagy politikai befolyásszerzésre. Az előadásomban tehát a Mennyei kinyilatkoztatások politikai témájú látomásait fogom vizsgálni, különösen a Magnus királyhoz címzett üzeneteket a korabeli történelmi személyek és események felől. Ehhez felhasználom nemzetközi Brigitta-kutatók könyveit és publikációit, valamint a Mennyei kinyilatkoztatások vonatkozó fejezeteinek szemelvényeit.

Kulcsszavak: Svéd Szent Brigitta, középkori történelem, keresztény misztika

Panel 4.

Vallás és hatalom – közvetítés, autoritás, mediáció

Dr. Varga Tamás – Vallásközi projektek a 2000-es évekből: Abrahamic Family House, House of One, Jerusalemweg

A XX. század második felében elkezdődött globalizáció egyre közelebb hozza egymáshoz a különböző népeket, vallásokat, ami szükségessé teszi, hogy az egyes vallások hívei tiszteletben tartsák a másik hitét, és békében tudjanak egymás mellett élni. Ennek a célnak az elérése érdekében az utóbbi időben világszerte több vallásközi projekt született. Itt három ilyen projektet veszünk szemügyre. Ezekkel kapcsolatban több kérdést vizsgálunk. Milyen társadalmi – vallási közegben születtek a projektek? Ezek hogyan hatottak a megvalósításra? Milyen fokú együttműködésre adnak lehetőséget a vallásközi párbeszéd területén? Az elsőként vizsgált projekt, az Abrahamic Family House az Egyesült Arab Emírátságok fővárosában, Abu Dhabiban felépült vallási épületegyüttes. Az Emírátságok gazdag, iszlám állam az Arab-félszigeten. Az iszlám államvallás, erről a vallásról tilos az áttérés, bár aki eleve más hitű, az gyakorolhatja a vallását. Az Abrahamic Family House tükrözi ezt a szemléletet. Egy közös kertben álló mecsetet, keresztény templomot és zsinagógát jelent, és 2023-ra készült el. Ilyen építkezések nem magától értetődőek, mivel egy hadith szerint az Arab-félszigeten nem létezhet két vallás egymás mellett, és például Szaúd-Arábia ehhez tartja magát. Mindegyik vallás megtartja szertartásait a saját épületében, de a vallási ünnepek tradícióit nem osztják meg a többi hit követőivel. Az egymástól elválasztott épületek és a szertartások korlátozása a saját istentiszteleti helyre az egyes vallások különállását hangsúlyozza, ami fontos volt, hogy a muzulmánok ne tartsanak valamiféle vallási szinkretizmustól. Azonban előadások keretében mégis törekednek a párbeszédre. A berlini House of One olyan környezetben született, illetve van születőben, amelyet az előrehaladott szekularizáció jellemez. Ennek a légkörnek érzékletes megnyilvánulása a Berliner Schloss újjáépítése körüli „kulturharc”. Mivel a House of One épülete a projekt 2011-es indítása ellenére mind a mai napig nem készült el, egyelőre csak az építészeti terv áll rendelkezésre. Ezen az látható, hogy a három vallás –keresztény, muzulmán és zsidó - istentiszteleti helyei egy épületben lesznek elhelyezve. Ez közelebbi kapcsolatba hozza őket, mint amit az Abrahamic Family House esetében láthatunk. Bár épületük még nincs, programokat már szerveznek. Ők már közös imákat, közös vallási ünnepi alkalmakat is szerveznek, ami szintén túlmutat az Abu Dhabi projekt koncepcióján. A terv megvalósítását hátráltatja, hogy Berlin lakosságának több mint kétharmada felekezeten kívüli, így csekély érdeklődés van egy vallási jellegű projekt iránt. A Jerusalemweg 2013-ban született osztrák kezdeményezés. Ez az út a spanyolországi Finisterre-től Jeruzsálemig tart. Az osztrákok számára nem újdonság több vallás együttélése. A Habsburg Monarchiában a XX. század elején öt bevett vallást tartottak számon: katolikus, evangélikus, ortodox, zsidó és muzulmán. Ez nagyobb vallási sokszínűséget jelentett, mint az előbb tárgyalt országok esetében, hiszen a közelmúltig az Emírátságok tiszta muzulmán lakosságú volt, a németek pedig evangélikusok vagy katolikusok voltak. Ezért nem lehet véletlen, hogy osztrákok körében született meg az ötlet egy olyan út kijelölésére, amely átmegy katolikus, vegyes katolikus-protestáns, ortodox keresztény, muzulmán többségű országokon, és a zsidó államban, Izraelben ér véget. Az út célja, hogy a zarándokok az érintett területek történelmének, hagyományainak megismerése, a más kultúrájú, nemzetiségű, vallású emberek vendégszeretete, és a személyes találkozások révén közelebb kerüljenek egymáshoz.

Kulcszavak: Abrahamic Family House, House of One, Jerusalemweg

Kugyela Ádám – Politikai teológia és metafizikai szimbolika: a Szent Korona-tan vallás-fenomenológiai szempontú megközelítése

A Szent Korona-tan a magyar politikai gondolkodás egyik legösszetettebb és legsokrétégűbb hagyománya, amely a középkori eredetű koronázási ceremóniától kezdve, a kora újkor rendi küzdelmein át, a XX. századi revíziós gondolatig folyamatosan új jelentésekkel gazdagodott. Jelen előadás célja a Szent Korona-tan vallásfenomenológiai megközelítése, amely elsősorban nem történeti és jogi keretek között vizsgálja az eszmét, hanem feltárja annak szakrális, metafizikai dimenzióit, rituális funkcióit. A vallásfenomenológia módszertani kerete lehetővé teszi, hogy a Szent Korona-tant többek között a szent és profán dichotómiájában, a szimbolikus reprezentációk, a numinózus horizontján értelmezze. Mindezen elemzés új fényt vethet a politikai-jogi hagyományok komplexitására, és hozzájárulhat ahhoz, hogy a szakrális és politikai dimenziók közötti összefonódás mélyebb megértéséhez jussunk. Az előadás három fő kérdéskörre koncentrál. Először bemutatja, miként alakult ki a Szent Korona, mint tárgy és mint jogi-politikai-szakrális entitás többes jelentésvilága hogyan kapcsolódott össze a keresztény, és egyben rendi királyságeszme vallási legitimitációjával. E ponton a koronát, mint hierophániát, vagyis a szent megjelenésének helyét elemzi, amely egyszerre testesítette meg Isten akaratát és a Szent Korona Országainak isteni eredetű egységét. Másodszor, a vizsgálat kitér a rituális dimenzióra: a koronázási szertartásra, a korona érintésének, viselésének és őrzésének vallási jelentőségeire, amelyek mind hozzájárultak ahhoz, hogy a Szent Korona túlmutasson a materiális tárgy státuszán, a magyar államiság transzcendens szimbólumává és egyben legfőbb képviselőjévé váljon. Harmadszor, az előadás elemzi a Szent Korona-tan közösségteremtő szerepét, vagyis azt, hogyan jelent meg a Korona az ország, a nemesi nemzet, a politikai és vallási közösség „testeként,” melyben az uralkodó és az alattvalók organikus egységben álltak.

Kulcsszavak: Szent Korona-tan, vallásfenomenológia, politikai teológia, szakrális legitimitás, hierophánia

Balázs Andrea – Szerzetesek meghurcolása az 1950-es években, P. Faddy Othmár ferences szerzetes és társai elleni eljárás 1954-ben

Kutatásomban, melynek témája az egyházüldözés és ezen belül a szerzetesrendek üldöztetése az 1950-es és 1960-as években, első sorban magyarországi ferencesek meghurcolására fókuszálok. Ferences életrajzokon keresztül mutatom be a korszak eseményeit rendtörténeti források, hagyatékok, valamint állambiztonsági levéltári források felhasználásával. Az 1950. évi 34. sz. törvényerejű rendelet a szerzetesrendek működési engedélyéről a magyarországi ferenceseket is érintette. Előadásomban P. Faddy Othmár élettörténetén keresztül szemléltetem az ellene és társai ellen 1954-ben indított, valójában három, egymástól eltérő eset összevonásával lefolytatott bírósági eljárás anyagát. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában végzett kutatásaim, valamint a Magyar Ferences Levéltárban Faddy Othmár hagyatékának feldolgozása segítettek munkámban. P. Faddy Othmár 1909 május 19-én született Jánoshalmán, 1929. augusztus 28-án lépett be a ferencesek Kapisztrán Szent Jánosról nevezett rendtartományába. 1933. szeptemberében tett örökfogadalmat, majd 1936. júniusában szentelték pappá Egerben. Szécsényben és Budapesten hitoktatóként dolgozott, később Nyíregyházán, Simontornyán, Debrecenben és Csongrádon volt házfőnök és plébános. Debrecenben került szembe először a kommunista diktatúrával egy nyilvános beszéde miatt. 1950-től a rend szentendrei gimnáziumában hittanárként dolgozott, 1954 júliusában letartóztatták és zárt tárgyaláson életfogytiglani börtönre ítélték, ahonnan 1956-ban a forradalom alatt szabadult. Meghiúsult disszidálási kísérlete miatt azonban ismét börtönbüntetésre ítélték, ahonnan 1963-ban szabadult. Összesen kilenc évet töltött különböző börtönökben: Budapesten a Gyűjtőfogházban, Vácott és Márianosztrán.

Az 1963-as szabadulás után még sokáig rendőri felügyelet alatt állt. Othmár atya rendszerváltás utáni rendkívül aktív politikai tevékenységére és szerteágazó kapcsolatrendszerére nem térek ki, mivel előadásom ezt a periódust nem foglalja magában. Ki kell jelentenem azonban, hogy meghurcolása, az ellene indított perek, három letartóztatása (1946, 1954, 1957), börtönévei, megíúsult disszidálási kísérlete mély nyomot hagytak benne és ez nagyban meghatározta 1990 utáni tevékenységét. A fentiekén kívül előadásomban kitekintek a kommunista államhatalom megszerzésének egyik legfőbb jogi elemeként jelen lévő konstruált koncepciós perek történetére a II. világháborút közvetlenül követő időszakról egészen az 1956-os megtorlóperekig, megvizsgálva, hogy azok egyes elemei hogyan jelennek meg P. Faddy Othmár és társai perében. A koncepciós perek fogalmának meghatározásánál és az 1945–1956-ig terjedő időszak korszakolásánál Káhler Frigyes, Horváth Miklós, Horváth Attila, Ötvös István, Zinner Tibor kategóriáit, valamint a Tényfeltáró Bizottság 1991-es jelentését vettem alapul.

Kulcsszavak: szerzetesek, diktatúra, koncepciós perek, rendszerváltás

Szaplonczay Máté – A hierarchikus tipológia kibővítése a Katolikus Egyházban: esettanulmány a nagyérsek jogi alakjának kiformalódásáról

A XX. század első felében, különösen az első keleti kodifikáció munkálatai során egyre világosabbá vált, hogy szükséges a keleti katolikus közösségek hierarchikus berendezkedésének felülvizsgálata. Ennek egyik oka az volt, hogy az érintett közösségek viszonylatában a *metropolita* titulus többféle, különböző jogkörökkel rendelkező főpapot is jelölt. Az úgynevezett 'egyszerű' metropoliták mellett ugyanis voltak olyanok, akik az uniókat követően a Szentszék jóváhagyásával megtarthatták a hivataluk által korábban gyakorolt jogkörök zömét, illetve *Archiepiscopus et Metropolita* címet viseltek, és lényegében a pátriárkákhöz hasonló jogkörökkel bírtak. A kodifikátorok a terminológiai konfúzió feloldásában jelölték meg a készülő kódex egyik előnyét, és ennek érdekében igyekeztek tisztázni a kérdéses fogalmakat. Így fontosnak tartották, hogy megfelelő titulust találjanak e minősített jogkörökkel rendelkező metropoliták számára, illetve rögzítsék a rájuk vonatkozó szabályozást. A kodifikáció során az egyes előterjesztések egészen változatos titulusok használatát javasolták, melyek közt a primás, az exarcha, a katolikosz és mafrin is felmerült, melyekkel lényegében ugyanazt a jogi figurát kívánták jelölni. Maga a „nagyérsek” (*Archiepiscopus Maior*) elnevezés csak szűk egy évszázaddal ezelőtt jelent meg a kánonjogi terminológiában, gyökerei azonban az ókeresztény időkig visszavezethetők. Az előadásban azt is bemutatjuk, miként határozta meg az első keleti kodifikáció idején uralkodó ekkleziológiai modell a szóban forgó főpapra vonatkozó normák kialakítását, továbbá, hogy milyen szempontok és kérdések merültek fel a nagyérsekről szóló kodifikációs disputák során. Az első keleti kodifikáció dokumentumai kezdetben „*Metropolita con giurisdizione quasi-patriarchale*” munkacímmel hivatkoztak a szóban forgó főpapra, ezért végül azt is bemutatjuk, hogy a kihirdetett kánonokban végül milyen mértékben közelítették a nagyérsek jogi alakzatát a pátriárkáéhoz.

Kulcsszavak: metropolita, ekkleziológiai modellek, kánonjog, joghatóság

Panel 5.

Egyháztörténet

Besztercei Márk – „Mondd, te kit választanál?” Róma és Konstantinápoly között, avagy Ravenna szerepe a VII. századi monotheléta-vitában¹

A kései antikvitás időszakát vizsgálva sokszor az olyan nagyvárosokra fókuszálunk, ha a kor-szak politika- és/vagy egyháztörténetéről beszélünk, mint például Róma, Konstantinápoly vagy éppen Alexandria, ugyanakkor Ravenna nem egyszer fel sem tűnik a különféle vizsgálódások horizontján. Ennek ellenére szerepe nem elhanyagolható, már csak amiatt sem, mert a Bizánci Birodalom itáliai területeit igazgató *exarchos* maga is Ravennában székelte a VI. századtól egészen Ravenna longobárdok általi meghódításáig (751). Jelen előadásban Ravenna városának – valamint egyházi és világi vezetőinek – szerepét vizsgálom meg a VII. századi teológiai vitákban, azon belül is a monotheléta-vitában. Ennek feltárásához több forrás is rendelkezésünkre áll. Egyrészt fennmaradt az Agnellus által írott „*A ravennai egyház főpapjainak könyve*” (*Liber pontificalis ecclesiae Ravennatis*), amely hasznos információkkal szolgál a VII. század közepének, illetve második felének ravennai főpapjairól, illetve magának a ravennai egyháznak a történetéről. Másrészt az előadás keretein belül szeretném megvizsgálni Maurus ravennai érsek azon levelét is, amelyet a 649-es lateráni zsinat résztvevőinek írt, és amely levél a zsinat aktáiban fenn is maradt (ACO ser 2, I, 23-25.) Végül, de nem utolsó sorban vannak kisebb forrásaink is, mint például a II. Kónstas által a ravennai érseknek adott kiváltságlevél (MGH SS rer. Lang. 1, 350-351.), amely szintén érdekes megvilágításba helyezi a ravennai egyház szerepét mind magában a vitában, mind a VII. századi Róma-Konstantinápoly vetélkedés kontextusában egyaránt. Melyik oldalon állhatott Ravenna a monotheléta-vitában? Volt-e nézetkülönbség ezen tekintetben Ravenna egyházi vezetője és világi vezetője, az érsek és az *exarchos* között? Róma vagy Konstantinápoly felé hajolt inkább a város? Tetten érhető-e a VII. században az a konfliktus – elsősorban az egyházi joghatóság kérdését illetően –, amely alapvetően megvolt a korábbi időszakban Róma és Ravenna között? Mit árulnak el ezen kérdésekkel kapcsolatban nekünk a fennmaradt források? Előadásomban többek között ezen kérdésekre keresem a választ. Ami a prezentáció felépítését illeti, egy rövid bevezetéssel kezdenék – amelyben érintőlegesen kitérek a monotheléta-vita teológiai vonatkozására, valamint a korábbi Róma-Ravenna konfliktus lényegére –, majd pedig ezt követően a fennmaradt források segítségével kísérletet szeretnék tenni Ravenna szerepének átfogó elemzésére a VII. század közepén és második felében tomboló teológiai konfliktus időszakára fókuszálva.

Kulcsszavak: Ravenna, egyháztörténet, teológiai viták, monothelétizmus, VII. század

¹ „A Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-25 kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Erdélyszky-Kiss Kevin – Epifánia a Regillus-tónál: tekinthető-e a Dioscurosok megjelenése a csata során evocatio deorumnak?

Az evocatio deorum a római vallás egyik legkülönlegesebb és legtöbbet vitatott rítusa. Maga a kifejezés a latin evocare igéből ered, és csak a késő köztársasági, illetve császárkori forrásokban rögzült terminusként. A szertartás során a római hadvezér hivatalos formulával szólította fel egy ostromlott város védőistenségét, hogy hagyja el szentélyét és költözzön át Rómába, ahol egy új templom és gazdagabb kultusz várta. Ez a gyakorlat egyszerre volt vallási és katonai eszköz: biztosította az isteni támogatást a győzelemhez, gyengítette az ellenség lelki ellenállását, és legitimálta a hódítás vallási dimenzióját. A legismertebb példák, Juno Regina áthívása Veiiből vagy Juno Caelestis meghívása Karthágóból, jól mutatják a rítus szükséges strukturális jellemzőit: ostrom, formula, templomígéret és később a kultusz tényleges áthelyezése. A Regillus-tavi csata hagyománya azonban eltér ettől. A történet szerint a Dioscurosok, Castor és Pollux, fehér lovakon jelentek meg a rómaiak oldalán, győzelemhez segítve őket, majd a Forumon lovaik itatása közben hirdették ki a győzelmet. A rómaiak epifániaként értelmezték az eseményt, és templomot emeltek számukra a Forumon, amit a későbbiekben ünnepekkel és felvonulásokkal is összekapcsoltak. Formailag azonban a klasszikus evocatio ismérvei hiányoznak: nem ostromról van szó, nem maradt fenn rituális formula, és a Dioscurosok tisztelete más latin központokban továbbra is élő hagyomány maradt. De Dioscurosok térségi kultuszának legkorábbi nyomai egy Laviniumból származó archaikus feliraton figyelhetők meg, amely egyaránt tükrözhet görög és etruszk közvetítést is, miközben erősítheti a kultusz átvett jellegét Rómában. Mindez tehát felveti a kérdést, hogy a Regillus-tavi epifánia értelmezhető-e egyfajta „önkéntes evocatióként”, ahol az istenek a latin városok közül választják ki Rómát. Ez rámutat arra, hogy az evocatio deorum fogalma a gyakorlatban jóval rugalmasabb lehetett, mint amit a későbbi, normatív források alapján feltételeznénk. A Regillus-tavi esemény így, egyszerre mutatja be az isteni jelenés és a kultuszpolitikai integráció találkozását, valamint a vallási tapasztalat és a politikai propaganda összefonódását. Ezért az előadásom célja annak bemutatása, miként illeszkedik a Regillus-tavi epizód az evocatio deorum tágabb koncepciójába, és hogyan árnyalja a római vallás rugalmasságáról és ideológiai funkcióiról alkotott képünket a köztársaság időszakában.

Kulcsszavak: evocatio deorum, epifánia, Dioscurosok, Regillus-tavi csata

Verebes Adrienn – A "gyermekfelajánlás" gyakorlata a korai szerzetesi közösségeknél

Európában a Karoling-kortól kezdve az újkorig bezárólag bevett társadalmi intézményként beszélhetünk a *donatoról*, vagyis arról a gyakorlatról, hogy a családok bizonyos gyermekeiket olyan módon „Istennek ajánlották fel”, hogy egy kolostornak adták őket, ahol azok szerzetesként éltek. Ehhez a gyakorlathoz a szakrális legitimitációt jelentős részben a késő antikvitásban keletkezett regulákból és a IV–V. században élt egyházatyák írásaiból, Szentírás-értelmezéseiből merítették. Előadásomban ezeket késő antik forrásokat veszem vizsgálat alá, és arra keresem a választ, hogy a Római Birodalom utolsó évszázadaiban kibontakozó aszketikus mozgalom közösségeiben hogyan és miért jelennek meg szinte azonnal gyermekek is. Bemutatom, hogy a különböző askéta körök miként tekintettek önmagukra és milyen szerepet tölthettek be az ott megjelenő gyerekek, mennyire, illetőleg mikortól volt jelenlétük önkéntes, egyáltalán volt-e választási lehetőségük. E vizsgálat szükségessé teszi a „gyermek”, a „felnőtt” és az „érettség” fogalmának tisztázását, továbbá a lelki és vérségi család belső viszonyainak, valamint egymáshoz való kapcsolatának feltárását. Kitérek arra is, hogyan viszonyult mindez a korabeli társadalomban létező más vallási közösségek gyakorlatához, különösen azokhoz, amelyekkel a keresztény szerzők párhuzamot vontak vagy épp szembe állították magukat (például a Vesta-szüzek esetében). Végül arra is rámutatok, hogy mely esetben és milyen mértékben

beszélhetünk már a középkori koncepcióhoz közelítő gyermekfelajánlásról, valamint arra, hogy ez miként illeszkedett a spirituális és anyagi javak cseréjéről szóló korabeli diskurzusokba. A forráselemzések során elsősorban a fogalomtörténet módszertanát alkalmazom, tehát a vizsgált fogalmak és jelenségek korabeli jelentését igyekszem rekonstruálni, valamint feltárom azt a társadalmi, kulturális és filozófiai kontextust, amelyben e fogalmak értelmezési horizontja meghatározódott. Az előadás keretei miatt a források közül csak latin nyelvűeket mutatom be, illetőleg a görög anyagból azokat válogattam be, amelyek a latin alkotókra hatással lehettek.

Kulcsszavak: keresztény egyháztörténet, patrisztika, szerzetesség, gyermekkortörténet, donatio

Dudás Róbert Gyula – „I speak Hungarian! What’s your Superpower?” A magyar katolikus diaszpóra jelen és jövőképe

Ma a világon nagyjából 15 millió olyan személy él, aki magát magyarnak tartja. A közismert felosztás szerint ebből nagyjából 9,8 millió fő él a jelenlegi határokon belül, a többi pedig a diaszpórában. A diaszpóra kifejezésnek számos értelmezése van. Az eredeti görög kifejezés, a *διασπορά* szó, a magok elvetését, illetve szétszóródását jelenti. A köznapi értelemben vett diaszpóra meghatározás arra vonatkozik, amikor egy-egy etnikum, vagy vallás követője, illetve valamilyen közösség, valamely kényszer hatására elhagyja a szülőföldjét, és a világ egy másik pontján, más népek közé kerülve folytatja tovább életét, megismerve az új kultúrát, s azt beépíti saját kultúrájába. Természetesen az új környezet szokásai komoly hatással van rá, de identitását megőrizve az eredeti nemzetiség tagjának tartja magát. Lényegét érintve a diaszpóra egy adott országban jelen lévő nagyobb létszámú, az ország eredeti népességétől eltérő népcsoport, amely tartósan az adott területen telepedett le. A diaszpóra összetételét a szakirodalom két csoportra osztja fel. Az egyik a határváltoztatások miatt (gyakorlatilag a trianoni, illetve kisebb mértékben a II. világháborút lezáró határváltoztatások) külföldre került, és ott kisebbségi létben élő, de gyakorlatilag őshonos (autochton) kisebbségi közösségek, míg a második a migrációs eredetű (allochton), a Kárpát-medencén kívül élő magyarok diaszpóra közösségek. Előadásomban be szeretném bizonyítani, hogy ez a felosztás ma már nem tartható, mivel – különösen Magyarországnak az Európai Unióhoz történt csatlakozása következtében – megjelent egy harmadik diaszpóra csoport is, amelynek a gazdasági diaszpóra nevet adtam. Előadásomban meg fogom vizsgálni e három diaszpóra csoport jellemzőit, hozzáállását a magyarsághoz (állam, állampolgárság, hazatérés lehetősége, a magyar közösségekhez való tartozás kérdése, a magyar vallási közösségekhez való tartozás kérdése, stb.). Fontosnak tartom különösen megvizsgálni annak kérdését, hogy ezen csoportokban élő egyének saját magyarságukat hogyan élik meg, illetve, hogyan tervezik megélni a jövőben Magyarország határain kívül. Megvizsgálom, hogy saját felfogásuk szerint ki számít magyarnak, s milyen „szupererő” kell ahhoz, hogy valaki magyar lehessen, s ebben hogyan segíthet a vallás, mint összetartó – kohéziós erő.

Kulcsszavak: egyháztörténet, diaszpórakutatás, egyházi csoportok, emigráns papok, szociológiai felmérés

Panel 6.

A vallási tapasztalat dimenziói

Simándi Krisztina Boglárka – Istenélmények és értelemkeresés

Az azonos vallási hagyományt követők körében önmagát egyféleképpen nyilatkoztatta ki és vált ezáltal megismerhetővé Isten, vele kapcsolatban mégis sokféle különböző élményt élnek át a hívek, különböző tapasztalataik vannak. Több kérdés is felmerülhet ezzel kapcsolatban. Mi zajlik le az emberben a vallásos élmény átélése során? Milyen különböző megélések jellemzőek fiatalok körében? Előadásomban egy ma is működő ifjúsági keresztény közösségről, illetve a transzcendensről alkotott képről, a vele való viszonyról, élményekről lesz szó, korábbi vallásantropológiai kutatásomat a vallás kognitív tudományához kapcsolva. Interjúim során a halál, túlvilág, csodák, Istenélmények, Istenkép, Istenkapcsolat, ima, vallás, valamint az egyház és interjúalanyaim viszonyára kérdeztem rá, a szakrális kommunikációban az emberi reakciókat, az élményeket és az ezek mögötti kognitív folyamatokat vizsgálom, az átélések, benyomások, tapasztalatok megismerése által igyekszem feltárni a vallás kognitív tudománya és a valóság néprajzi vizsgálata közti határterületet. Interjú adatgyűjtést 2023–24-ben végeztem, egyetlen kérdéssort állítottam össze, melytől az interjúk közben ritkán tértem el, részkérdések erejéig. Kérdőíves kutatást etikai okokból nem készítettem, benyomásaim szerint a téma személyessége élő figyelmet igényel, amelyet szerettem volna megadni a kérdezetteknek. Régóta mélyen hívő, frissen megtért, kiábrándult, kereső, valamint az ezen kategóriák közti interjúalanyaim lettek: közösségi tagok és összehasonlítási alapként más ismerőseim is, hat-hat fő. Az interjúkban elbeszélte élmények mélyebb rétegeit a valláspszichológia és kognitív tudományok segítségével igyekszem feltárni. Az általam kutatott közösség több szempontból is érdekes: egy modern magyar vallási jelenség, azon belül is a fiatalságot bevonó közösség, mely így a szocializáció tere is, illetve számukra kortárs csoportként funkcionáló közeg, ami egy keresztény kultúrába illeszkedik bele és utat nyit a felnőtt Egyházba, kapcsolódási lehetőséget nyújtva a transzcendenssel. A közösségben átélt vallásgyakorlati minta nem feltétlenül határozza meg később az egyéni vallási szokások kialakítását, a kognitív folyamatok szempontjából azonban fontos a közösség működése, hisz ez ad teret az egyéni élményeknek. Kutatásom terepe a Magyarok Nagyasszonya Antióchia, mely Székesfehérváron, az Öreghegyi Plébánián működik. Az Antióchia 16–24 éves fiatalok számára nyújt befogadó közösséget, ahol lehetőség van együtt megélni a hitet, együtt gyakorolni a vallást, illetve társasági életet élni. A tagok formálisan hetente találkoznak élőben, illetve az online kapcsolattartás is igen fontos szerepet tölt be. Én 2017 őszén csatlakoztam a közösséghez a gimnáziumi éveim közepén, s 2024 őszéig aktív tag voltam. Az interjúalanyokkal való közvetlen viszonyom megkönnyítette az érzékeny téma kutatását, szívesen megosztottak velem személyes élményeket a tagok. Előadásom fókuszába a kifejezetten az Istennel kapcsolatos élmények, találkozások, tapasztalatok kerülnek, értelmező keretrendszerben. A vallásantropológia érdekes terepe a mai kor fiatalsága, igen rétegzett kulturális környezet veszi körül az önmagát és Istent kereső serdülőket, fiatal felnőtteket. A közösség történetét és működését szakdolgozatomban mutattam be, a kulturális környezet leírása után a kognitív tudományok felé fordulva, a valláspszichológia segítségével keresek új utat a vallási élmények, néprajzi-antropológiai adatok értelmezéséhez.

Kulcsszavak: vallásantropológia, Istenélmények, keresztény közösség, vallás kognitív tudománya

Vermes Ráhel – A pszichedelikum-asszisztált terápia vallási aspektusai

A globális mentális egészség válságának hátterében sok esetben a hagyományos pszichiátriai beavatkozásokkal szembeni elégedetlenség áll. Sokan – a kliensek és szakemberek egyaránt – a biopszichoszociális és spirituális dimenziókat integráló holisztikus megközelítés felé fordulnak. Ezek a paradigmaváltások új ontológiai megértéshez vezetnek mind a mentális egészség, a fizikai jóllét meghatározása, mind a szerhasználat viszonyában, amelyet befolyásolnak a pszichedelikumok különböző történeti felhasználásai (pl. ayahuasca-ceremoniák) és a nem-európai vallási gyakorlatok adaptációi (pl. *mindfulness*). Az elmúlt három évtizedben európai orvosi paradigmák egyre nyitottabbá váltak a pszichedelikumok terápiás alkalmazására. Ez az alkalmazás – noha erősen merít különböző vallási és spirituális tradíciókból (pl. amerikai őslakos hagyományok, keleti zen vagy buddhista gyakorlatok) – valójában egy alapvetően egyéni megközelítésbe ágyazódik. Az individuális élmény nyomán zajló integráció a bio- és pszichopolitikai önkontroll révén visszavezet a társadalmi normativitáshoz, tehát egyben normalizációs mechanizmusként is működik. Kutatásom egyik fő fókusza, hogy feltérképezzem: a pszichedelikumok vallási konnotációi hogyan érvényesülnek, illetve alakulnak át terápiás környezetben. 2025 nyarán három hónapon keresztül résztvevő megfigyeléses kutatást folytattam egy spanyol pszichedelikum-asszisztált terápiát nyújtó klinikán. Tanulmányoztam a terapeuták és kliensek élményeit, valamint az integráció és feldolgozás folyamatait. Az ilyen terápiás folyamatok engedélyezése általában ellenőrzött neurológiai és pszichológiai kutatások, protokollok eredményén alapul. Emellett terapeuták és kliensek részéről is gyakori, hogy a pszichedelikumokhoz kapcsolódó saját, gyakran rekreációs élmény nagy befolyással bír a terápiás választásra, illetve eredményére. Sokak számára, akik már a legtöbb kezelést kipróbálták, a gyógyulás utolsó lehetőségét jelenti.

Kulcsszavak: pszichedelikumok, medikalizáció, biopolitika, revival

Soczó László – Vallási élmény vagy pszichózis? A spiritualitás és pszichiátria határterei

A vallási élmények és a pszichiátriai kórképek közötti határvonal meghúzása napjainkban is kihívást jelent mind a pszichiátria, mind a vallástudomány számára. A skizofrénia és az epilepszia bizonyos tünetei – például hanghallás, látomások, eksztatikus állapotok – könnyen összevethetők a vallásos tapasztalatokkal, különösen, ha azok kulturálisan validált vagy intézményesen elfogadott formát öltenek. E nehezen szétválasztható jelenségek gyakran más megítélés alá esnek attól függően, hogy a beszélő egy kórházi osztályon vagy egy templomban osztja meg őket. Előadásomban három kérdés mentén vizsgálom e komplex összefüggéseket. Először a vallási élmények és a pszichiátriai kórképek közötti hasonlóságokat és különbségeket tekintem át, hangsúlyozva a kontextus és a koherencia szerepét. Megvizsgálom, hogy az olyan tapasztalatokat, mint a hanghallás vagy a látomás, hogyan értelmezi különbözőképpen a klinikai és vallási diskurzus – különösen a skizofrénia esetében. Második fő témaként a vallás páciensekre gyakorolt hatását mutatom be, különös tekintettel a megküzdésben betöltött szerepére, valamint a stigmatizációval való kapcsolatára. Kutatások szerint a vallás sokak számára jelent értelmet adó keretet és társas támogatást, míg más esetekben büntudatot vagy téveszmés hiedelmeket is táplálhat. A terapeuták saját vallási attitűdje, valamint a laikus közösségek reakciói szintén fontos szerepet játszanak a beteg élményeinek megítélésében. Végül – opcionálisan, filozófiai szempontból – felvetem a kérdést: vallás-e maga a pszichiátria? Több szerző – köztük Rob Whitley és Irvin Yalom – szerint a pszichiátria olyan normatív és intézményes értelmezési keretet biztosít, amely számos funkcióját tekintve hasonlóan működik, mint a tradicionális vallások: rendelkezik dogmákkal, szertartásokkal (diagnózis, terápia), sőt „papokkal” is (pszichiáterek). Ez a nézőpont nem a pszichiátria kritikája, hanem az értelmezési rendszerek kulturális

beágyazottságára hívja fel a figyelmet. Az előadás több mint huszonöt nemzetközi szakirodalmi forrás (köztük klinikai, pszichológiai, vallástudományi és filozófiai művek) feldolgozására épül. Célja nem a végleges választ adni a „szent vagy pszichotikus?” dilemmára, hanem hogy rámutasson: az élmények kategorizálása nem kizárólag a tapasztalat tartalmától, hanem annak kulturális és intézményi kontextusától is függ.

Kulcsszavak: skizofrénia, vallási élmény, pszichiátria, spiritualitás, stigmatizáció

Figus-Illinyi Rita – A reziliencia mérhetőségének határai: vallási tapasztalat, közösségi gyakorlatok és antropológiai horizontok

A reziliencia fogalma a pszichológiában és az orvostudományban egyre nagyobb hangsúlyt kap, azonban mérésének legelterjedtebb eszközei – mint a Connor–Davidson Resilience Scale (CD-RISC) és a Brief Resilience Scale (BRS) – alapvetően szekuláris és redukcionista keretben mozognak. Bár a CD-RISC multidimenzionális modellt kínál, benne a spiritualitás marginális tételeként jelenik meg, amelynek súlya elenyésző a személyes kompetencia, a kontrollérzet vagy az érzelmi stabilitás mellett. A BRS még radikálisabb redukciót hajt végre: a rezilienciát a krízisből való gyors regenerációra szűkíti le, figyelmen kívül hagyva a vallási, kulturális és egzisztenciális dimenziókat. E mérőeszközök mögött implicit antropológiai előfeltevés húzódik: az ember mint autonóm individuum jelenik meg, akinek rezilienciája egy gépszerű teljesítménykritériumhoz hasonlóan, időben mérhető és számszerűsíthető. Ez a redukció azonban a vallástudomány szempontjából komoly kérdéseket vet fel. A vallási tapasztalatok, spirituális gyakorlatok és közösségi narratívák hagyományosan a krízisfeldolgozás és jelentésadás elsődleges erőforrásai, amelyek az emberi létezés transzcendens horizontját nyitják meg. Viktor E. Frankl egzisztenciális logoterápiája a szenvedésben is fellelhető értelemre, Martin Buber dialógikus antropológiája az „Én–Te” kapcsolat transzcendenciájára, Henri Bergson időfelfogása pedig a belső időélmény kreatív és nyitott természetére mutat rá. Ezek a perspektívák mind ellentétben állnak a pszichometriai redukcióval, amely az emberi létezés spirituális és relációs dimenzióit háttérbe szorítja. A jelen előadás azt kívánja bemutatni, hogy a reziliencia mérésének vallás- és spiritualitás-érzékletlensége nem pusztán metodológiai hiányosság, hanem az ember vallási tapasztalatának láthatatlanná válását is eredményezi. A vallásos coping, a közösségi rítusok és a transzcendens narratívák beépítése nélkül a reziliencia mérőeszközei csupán egy individualizált, kognitív-pszichológiai konstrukciót rögzítenek. Ez különösen problematikus olyan kulturális kontextusokban, ahol a hit, az ima vagy az isteni gondviselés megtapasztalása alapvetően járul hozzá a traumák feldolgozásához és a lelki megújuláshoz. Az elemzés végső tézise az, hogy a reziliencia vallási és spirituális dimenzióinak figyelembevétele nélkül nem beszélhetünk a fogalom univerzális mérhetőségéről. Ez azonban nem azt jelenti, hogy kizárólag vallásos keretek között volna értelmezhető a reziliencia, hanem sokkal inkább arra utal, hogy az emberi létezés sokféle forrásból meríthet erőt a krízisek feldolgozásához. Ide tartozhat a vallásos hit és gyakorlat éppúgy, mint a spiritualitás nem vallásos formái, a közösségi rítusok, kulturális narratívák, művészeti tapasztalatok vagy az etikai elköteleződések.

Kulcsszavak: BRS, reziliencia, valláspszichológia, coping

Panel 7.

Buddhizmus és Délkelet-ázsiai vallások

Áldozó Borbála – Buddhizmusok mozgásban. A globalizáció vizsgálata Buddha szobrok életútján keresztül

Kutatótársammal, Káldi Annával 2024-ben az UTAK program keretében nepáli és magyarországi terepeken kezdtük meg kutatásunkat, amelyben egy vallási irányzat lokális megvalósulásait Buddha szobrok vizsgálatával elemeztük, miközben csoportközi viszonyok hálózatát térképeztük fel. Nepálban készült Buddha szobrokat követtünk a magyarországi Gyémánt Út Buddhista Közösségbe érkezésükig, majd megtapasztaltuk, hogy ez a mozgás nem egyirányú. Fókuszunkat ezért arra az állandó kapcsolattartással működő körforgásra helyeztük, amely a Buddha szobrok mozgásával létrejövő interakciók rendszerét foglalja magában. Fő kérdésünk az, hogy a szobrok mozgása az egyes állomásain milyen kölcsönhatásokat eredményez és mi történik két állomás között a szobor már meglévő jelentés rétegével. Eddigi terepmunkánk során megtapasztaltuk, hogy a szobrok újabb és újabb minőségben vesznek részt a különböző szintereiken létrejövő interakciókban: fizikai tárgyak és ideák reprezentációi, rituális eszközök, ajándéktárgyak, egy mester szaktudásának bizonyítékai, legitimációs és politikai erők, médátorok és konfliktusok forrásai - ezen minőségeket pedig mind azáltal viselhetik vagy hagyhatják el, hogy egy globális kontextusban mozognak. Előadásomban egy, a magyarországi Gyémánt Út Buddhista Közösség és nepáli szoborkészítő mesterek közös munkájából létrehozott szobor csoport példáján keresztül mutatom be a szobrok migrálásának globális és lokális következményeit; azt, hogy egy Buddha forma mitől válik autentikussá és miként kanonizálódik egy magyarországi buddhista közösségben.

Kulcsszavak: buddhizmus, buddhaszobor, globalizáció, tárgyéletrajz

Kovács Gyöngyvér – Tajvan élő öröksége: egy kínai gyógyító istenség, Baosheng Dadi kultusza és közössége a tajpeji Dalongdong Bao'an templom példáján keresztül

Az előadás a tajvani *Dalongdong Bao'an templomhoz* kötődő kínai gyógyító istenség, *Baosheng Dadi* kultuszának vallási és kulturális gyakorlatát vizsgálja. A kutatás célja annak feltárása, miként válik e gyógyító istenség kultusza élő társadalmi formává Tajvanon, ahol a vallási pluralizmus, a globalizáció és a digitalizáció együttesen alakítják a vallási térhasználatot és formálják a közösség identitását.

A kultusz eredete a 17. század közepére nyúlik vissza, amikor Fujian tartományból érkező bevándorlók Tajpej északi részén telepedtek le, és megépítették templomukat, amely mára Tajvan egyik legelismertebb vallási örökségévé vált. A *Dalongdong Bao'an templom* azóta nemcsak egy spirituális központ, hanem kulturális és közösségi platform is, amely 2003-ban az UNESCO kulturális örökségvédelmi díját is megkapta – elismerve a közösség kiemelkedő teljesítményét a hagyományörzés és az innováció terén.

A kutatás bemutatja a szent hamu (hun-hiun) rendszerét, amely a kultusz egyik legfontosabb rituális eleme, és feltárja a közösség vallási életének szerkezetét, a *Baosheng Kulturális Fesztivál* eseményeit, valamint a részvétel performatív és vizuális formáit. Külön figyelmet kap, hogyan birkózik meg a közösség a digitális kor kihívásaival – például az online közvetítések, a közösségi média és a digitális térhasználat révén –, miközben megőrzi autentikus elemeit.

Dolgozatom nem kizárólag elméleti alapokon nyugszik. 2004–2005-ben lehetőségem nyílt

Tajvanon személyes terepmunkát végezni, részt venni a több héten át zajló *Baosheng Kulturális Fesztiválon*, valamint közvetlenül megfigyelni a templomi rítusokat. Ezek a tapasztalatok megerősítették bennem azt a felismerést, hogy a vallási kultuszok nem pusztán spirituális rendszerek, hanem dinamikus társadalmi konstrukciók, amelyek térben, időben és közösségi gyakorlatban folyamatosan formálódnak.

Munkám hiánypótló jellegét az adja, hogy sem *Baosheng Dadi* kultusza, sem a hozzá kapcsolódó szent hamu rendszer, illetve általában a tajvani vallási élet eddig nem került a hazai vallástudományi és antropológiai kutatások fókuszába. A téma feldolgozása új perspektívát kínál a kínai vallási gyakorlatok kortárs értelmezéséhez, a közösségi rítusok társadalmi szerepének feltárásához, valamint összehasonlító vizsgálatokhoz más tajvani kultuszokkal — például Mazu és Guanyin istennők esetében.

Kulcsszavak: Baosheng Kulturális Fesztivál, hun-hiun rituálé, TCM, tűzönjárás, Fire Lion rituálé

Menaker Angelika – A predesztináció kérdésköre az indiai sramana tradíció tanításaiban

Kétféle hagyományvonal volt jelen az i.e. VI. századi Indiában: a Védák szent szövegein alapuló *srauta*, valamint az erdei aszkéták által képviselt *sramana* tradíció. Utóbbi több közösségből állt, melyek életmódjának közös vonása volt a megtisztulást elősegítő aszketikus gyakorlatok végzése, a világi élet tevékenységeiről való lemondás, a társadalomból való kivonulás. A buddhista Páli Kánon *A szerzetesi élet gyümölcsei* (p. *Samañña-phala sutta*, DN2) című tanbeszéde ad felvilágosítást arról a hat nem-buddhista csoportról, amelyek a Buddha idejében működtek. Előadásom bevezető részében megemlítem e közösségek Buddha korabeli vezetőit, és röviden ismertetem tanításaik legfontosabb jellemzőit. A predesztináció kérdésköre szempontjából a hat erdei aszkéta közösség közül kettő tanítását emelném ki, melyekkel előadásom fő részében foglalkozom: a dzsaina és az ádzsivika gyakorlók tanításait, majd ezeket összevetem a korai buddhista dharmával. Vizsgálódásaim során olyan kérdésekre keresem a választ, melyek a predesztináció kérdésköréhez tartoznak, mint pl. Milyen mértékben alakítja az egyén saját sorsát? Mennyiben függ életének alakulása külső tényezőktől? Milyen eszközei vannak az őt ért hatások kiküszöbölésére, csökkentésére? A vizsgálódás kiindulópontjának tekinthető az a szakirodalomban is fellelhető álláspont, mely szerint: 1) A buddhista és a dzsaina hívők a karma törvényét fogadják el. A szanszkrit *karman* főnév több jelentéssel rendelkezik, jelen kontextusban a 'tett, cselekedet', ill. a 'munka, tevékenység' tartalom kap hangsúlyt. E fogalom, ill. a vele kapcsolatos összefüggések (karmikus cselekedetek, karmikus következmények, lenyomatok, megtisztulás, megszabadulás stb.) értelmezése több ponton eltér a két közösségnél, ezért érdemes áttekinteni az egyezéseket és az eltéréseket a karma fogalmának alaposabb megértéséhez. Röviden megfogalmazva: az egyén korábbi és mostani cselekedeteivel saját maga alakítja életét, azaz nincs predesztináció, de a kérdéskör nem ilyen egyszerű mélyebb rétegeiben. 2) Az ádzsivikák az előbbiekkal ellentétben az eleve elrendeltségben hisznek. Tanításuk központi fogalma a szanszkrit *niyati*, melynek jelentése: 'a dolgok rögzített rendje', 'szükségszerűség', 'sors, végzet'. Ebben az esetben egy determinista felfogással állunk szemben, mely szerint a *niyati* az univerzum motivációs tényezője, a jelenségek változásának egyetlen mozgatórugója. Felmerül a kérdés, hogy egy ilyen elgondolás elfogadása után hogyan értelmezhető az egyén szabad akarata, ill. életének milyen kilátásai vannak. Kutatási hipotézisem szerint a *karma* törvényének dinamikus működési mechanizmusa és a *niyati* statikus fogalmának tartalma megfelleltethető egymásnak az előző életek során felhalmozott karmikus következmények, lenyomatok kapcsán. E hipotézis helyességének feltárásában segítségemre lesz a karma fogalmának dzsaina és buddhista szemléletű megközelítése. Vizsgálódásaim során igyekszem a lehető legtöbb eredeti szent szöveget, szövegrészletet, tanbeszédet bevonni az elemzésbe, melyek

relevánsak a téma szempontjából. Előadásomban ismertetem a kutatás eredményét, vagyis reményeim szerint választ adok arra a kérdésre, hogy milyen formában van jelen a predesztináció a dzsaina, az ádzsivika és a buddhista tanításokban, ill. milyen viszonyban áll egymással a karma és a *niyati* fogalma.

Kulcsszavak: buddhista, dzsaina, ádzsivika, karma, niyati

Panel 8.

Lét és idő a vallásfilozófia hagyományaiban

Hayer Dénes – Az antik ember létélménye Kerényi Károly felfogásában és ennek szellemi forrásai

Mivel régóta foglalkoztat a kérdés, hogy egy adott vallás vizsgálata során nem a személyes tapasztalat adhatja-e a legtöbbet, klasszika-filológus hallgatóként felkeltette az érdeklődésemet Kerényi Károly munkássága. Az ő szemében a görög istenek ma is élő lelki valóságok, és nem túlzás állítani, hogy ő maga hitt is ezekben a lelki valóságokban. Munkásságának vizsgálata ezért is szolgálhat unikális nézőponttal, és ezért is kapott súlyos kritikákat. Előadásomban egyfelől kísérletet teszek arra, hogy Kerényinek az antik ember vallási tapasztalatáról alkotott felfogását értelmezsem. Másfelől azt vizsgálom, mely gondolkodók és tudósok hatottak Kerényi ezirányú nézeteire. „Az olvasó az ókori Hellász száraz atmoszférájából hirtelen a romantikus és posztromantikus kori Németország sűrű, de nyomasztó légkörében találja magát.” – Angelo Brelichnek, Kerényi egykori tanítványának a szavai jól megragadják, hogy Kerényi Károly kutatói indulása kapcsolatban állt a német újhumanizmus örökségével. Az előadásban ezt a kapcsolatot elemzem néhány példán keresztül. Különösen termékenynek tűnik a Schelling mitológia-felfogásával való összevetés. Ahogyan a vonatkozó szakirodalomból is kiderül, Schelling szerint a mitológia történeteit nem lehet az észből levezetni, és allegorikusan megmagyarázni. A mitológia Kerényi számára sem allegorikus közlés, görög embere benne él abban a valóságban, amelynek a mítoszok a kifejezői. Előadásomban ezt a „tautegorikus” nézőpontot vizsgálom, kitérve Friedrich Schlegel, Georg Friedrich Creuzer, illetve Walter F. Otto Kerényire gyakorolt hatására is. Mindebből kiindulva pedig megkockáztatom megfogalmazni, hogy mit jelenthet számunkra ma „kerényisen” szemlélni a valóságot, vagy hogy az újpogány mozgalmak miért nem járható utak ezen nézőpont szerint. Bízom benne, hogy az előadás segít majd gondolkodni Kerényi munkásságáról.

Kulcsszavak: Kerényi Károly, újhumanizmus, létélmény, vallási tapasztalat, görög vallás

Pallós Áron – A léthiány kérdése. A modern egzisztencia válságának okai Jaspers és Han nyomán

Előadásom azon kutatásom menetébe illeszkedik, amelyben arra a kérdésre keresem a választ, hogy a modernitás óta önmagát válságban érző ember miként találhat újra kapaszkodókra. Ennek megfejtése először is megköveteli az ember helyes megközelítését, amihez irányt mutat a felismerés, hogy kapaszkodókra való igényében kifelé orientálódó entitásként írható le, ahogy az őt jelző latin *existentia* szó prefixuma is jelzi. Másodszor, a válságból való kilábalásának további feltétele a krízis okainak feltárása, ami olyan szerzők nyomán lehetséges, akik tehát excentrikus entitásként vizsgálják. Kiválasztásuk szempontja számomra az is, hogy reflektáljanak a technika térnyerésére, amely

egyre inkább meghatározza az egzisztencia helyzetét. Közülük Jaspers az első, bár a technika szerepét ő is csak életműve utolsó harmadában értékeli fel. Nála az egzisztencia a kommunikáció és az áthagyományozódás egymásra merőleges tengelyének metszéspontjából nyílik egy valamekkora körű *közös eredetre* akár az istenig. (A fogalom általános értelmű használata miatt írva kisbetűvel.) Noha Jaspers a hit mint végső kapaszkodó kérdését problematikusnak tartja, hiszen az isten átfogó voltában nem ragadható meg, az excentrikus orientációt már a világi koordinátarendszerben is elakadni látja: szerinte ugyanis a technika logikájára végül az egzisztencia is funkcióvá szegényedik, vagyis beszűkül. Jaspers azonban, mintha még a technikát sem teljeskörűen bírálná a válságért. Ismereteim szerint például szó nélkül hagyja a technika tulajdonságaként gyakran említett gyorsaságot, amelyben elmosódhatnak egymás elől a különböző entitások, az egzisztenciát pedig ez sem hagyja kapaszkodni. Itt azonban át kell térnem Hanra, aki úgy segít tovább a krízis okainak megértésében, hogy közben tudtán kívül is kiegészíti, valamint árnyalja a jaspersi diagnózist. Reflexiójuk azért is különbözik, mert eltérő korszakokban, más technikai körülmények és egzisztenciák között gyakorolják. E különböző, mégis összekapcsolódó világokból állítom őket párbeszédbe. Han szerint a funkcionalitással összefügg az általa már gyorsulásként tárgyalt gyorsaság, mert a működés optimalizálásra vall. Csakhogy a gyorsulást a *léthiány* megszüntetésére tett kísérlet kontraproduktív eredményének is tartja. A hani fogalom alatt szintén az a helyzet értendő, amelyben az egzisztencia kapaszkodók nélkül marad, újak utáni kapkodása pedig azért lehet negatív hatású, mert egy kapaszkodó pótlékja nála kisebb tartóerővel bír: „a gyorsulás végsősoron Isten halálára vezethető vissza”. Mielőtt azonban ilyen messzire merészkednék, Han jaspersi ihletettség nélkül is felismeri tehát a funkcionalitás szerepét a válság előidézésében, de már csak azáltal is mélyebb reflexióra sarkall, hogy felhívja a figyelmet a kilábalási kísérlet hátulütőjére. A technika nyitottságra jelentett veszélyét pedig még kevésbé jaspersi tapasztalatok alapján tárgyalja tovább: hangsúlyozza, hogy a korrunkat domináló információk nemcsak szűk érvényűek, hanem manipulatívak is, amennyiben *online* buborékba zárják az egzisztenciát saját magáról közzétett adatokkal. Han szerint a technika azért is gátolja kapaszkodók megtalálását, mert az informatizáltság alakíthatóságot tesz lehetővé, amely eleve destabilizál. Ráadásul még *Isten halála* mint a válság Han által legmélyebbiként azonosított oka sem feltétlen független a technikától: elvégre nem az alapjául szolgáló tudomány győzött a hit felett, amelyre a fentiek nyomán mégis szüksége volna az egzisztenciának? Előadásomban a léthiány erre is kiterjedő kérdésének körüljárására vállalkozom Jaspers és Han fiktív párbeszédének beindításával.

Kulcsszavak: Jaspers, Han, léthiány, technika, isten

Herdt István – Az idő illúziója Nágárdzsunánál és McTaggartnál

Előadásomban két, egymástól térben és időben rendkívül távol eső gondolkodó, a 3. századi buddhista filozófus, Nágárdzsuna, és a 20. század eleji brit metafizikus, J.M.E. McTaggart időről alkotott elméleteit hasonlítom össze. Meglepő módon mindketten arra a következtetésre jutnak, hogy az idő - ahogyan azt hétköznapi tapasztalatunkban és hagyományos fogalmainkban értjük - végső soron nem létezik. Ezt az álláspontot mindketten analitikus érvekkel támasztják alá, az időfogalmaink belső ellentmondásait feltárva. Mind Nágárdzsuna, mind McTaggart két-féle érvelési vonalat követ: egyrészt a temporalitás dinamikus kategóriáit (múlt-jelen-jövő), másrészt a statikus relációkat (korábbi-egyidejű-későbbi) vizsgálják, és mindkét szinten logikai inkonzisztenciákat mutatnak ki. Az előadás első részében ezeket az érveket elemzem, feltárva a párhuzamokat a két gondolkodó módszertanában. Ezt követően a kontextusok felől közelítek: azt vizsgálom, hogy az idő illuzórikus természetéről szóló tanítás milyen szerepet tölt be Nágárdzsuna középút-filozófiájában, illetve McTaggart idealista metafizikájában. A továbbiakban arra keresem a választ, hogy a két gondolkodó rendszerében milyen mélyebb metafizikai okokból tekinthető az idő illúziónak, és hogyan kapcsolódik ez a végső valóságról alkotott

felfogásukhoz. Végül összevetem, milyen megoldást vagy módszert kínálnak az idő illúzióján való túllépésre: Nágárdzsuna esetében a megvilágosodás és az üresség szemlélete, McTaggartnál pedig a világnak az ún. meghatározó megfelelés (determining correspondence) elve szerinti látása jelenik meg kiütésként. Az előadás zárásaként néhány lehetséges magyarázatot vetek fel a gondolati párhuzamok eredetére: egyrészt az ontológiai álláspontok végessége, másrészt az érvelési stratégiák korlátozott és univerzális természete, illetve a filozófiai gondolkodásban is érvényesülő megerősítési torzítás.

Kulcsszavak: Nágárdzsuna, McTaggart, temporalitás, illúzió, nemtudás

Enesey Diána Dorisz – A tevékeny szeretet és az interszubjektív probléma Kierkegaard-nál

Előadásomban a kierkegaard-i szeretetfogalmat igyekszem körüljárni, mégpedig a *Der Liebe Tun* című, teológiai-vallási írás alapján, a *Vagy-vagyot*, a *halálos betegséget* és a *Félelem és reszketést* is bevonva a vizsgálódás körébe. Jelen kutatás központi kérdése az, hogy a felebaráti szeretetből, vagyis a többi emberhez fűződő viszonyból kirajzolódik-e egy fenomenológiai szempontból értelmezhető interszubjektív viszony. Ennek feltérképezéséhez a *Der Liebe Tun* első folyamának szeretetparancshoz fűződő gondolatait kell górcső alá venni, majd a szeretet különféle megnyilvánulásainak értelmezése felé kell fordulni. Az első folyam fókuszában a kötelességként felfogott szeretet, vagyis a felebaráti szeretet (*Nächstenliebe*, dánul: Kjerlighed til Næste) áll („Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.” Mt 22, 39), amelyet Kierkegaard megkülönböztet az előnyben részesítő szeretet (*Vorliebe*, dánul: Forkerlighed) különböző válfajaitól, azaz a barátságtól, a szerelemtől. Ám ez a megkülönböztetés nem szembeállításként értelmezhető, sokkal inkább arról van szó, hogy a felebaráti szeretetnek át kell hatnia a szeretet minden egyéb formáját, mintegy folyamatosan működésben lévő alapként kell fungálnia minden szeretet-megnyilvánulásban. Ez pedig úgy érhető el, hogy az egyén és a szeretett másik az Istennel való bensőséges viszonyban egyesülnek, hiszen a felebaráti szeretet alaptétele abban ragadható meg, hogy minden emberre egyaránt vonatkoztatható, minthogy Isten előtt minden ember egyenlő, s eképp kell szeretettel tekintenie az embernek minden egyes embertársára. Vagyis az egymás iránti szeretetben az Isten iránti szeretetre is tanítják egymást. Isten tehát – a logika nyelvén szólva – a közbülső meghatározás (*Zwischenbestimmung*). Azonban ebben az Isten-viszonyt a középpontba állító szeretet-konceptióban a szeretet egészen bensőségesé válik, mégpedig olyan módon, hogy a kereszténység által egyedül (el)ismert „szellemi szeretet” (*Geistesliebe*) jut érvényre, eközben pedig háttérbe szorul a személyesség és az interszubjektív viszony jelentősége. Ráadásul néhány ponton úgy tűnik, Kierkegaard a világból kiszakítja, a végesség folyásától elzárja a szeretetparancs nyomán körvonalazódó szeretetet. A kérdés az, hogy vajon ez az elszigetelés a Kierkegaard gondolkodásában igen gyakran megjelenő, a hitnek tulajdonított, az értelem számára megütközést keltő paradox jellegből adódik-e, vagy egy teljes, egzisztenciális elszigeteltségről van-e szó. Ugyanakkor azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a keresztényi szeretet önmegtagadáson alapuló kötelessége – egzisztenciafilozófiai megközelítésben – hozzájárul ahhoz, hogy az individuum megszabaduljon az önzés, és így a szolipszizmus fogságából, amely rendszerint csapdaként bukkan fel az egzisztenciafilozófiai gondolkodás ösvényein. Az önmegtagadás fogalma és megnyilvánulási formái is elemzésre szorulnak, hiszen az önmegtagadás az individualitás érvényessége szempontjából döntő tényező lehet. Márpedig Kierkegaard gondolkodásában – és ez alól a *Der Liebe Tun* sem jelent kivételt – az individualitás, a partikularitás, az egyes ember (*der Einzelne*, dánul: Enkelte) jelentős szerepet játszik. Olyannyira, hogy a *Der Liebe Tun* voltaképpen az egyes embert szólítja meg, jobban

mondva: éberségre szólítja fel őt, arra, hogy a szeretetparancsot ne hagyja figyelmen kívül, máskülönben szem elől téveszti az igaz szeretetet, és szeretetre épülő viszonyain eluralkodik az önzés. A fentiekből kitűnik, hogy – Kierkegaard legtöbb írásához hasonlóan – a *Der Liebe Tun* is bővelkedik paradoxonokban. Ezek között igyekszünk eligazodni, és egzisztenciafilozófiai, valamint fenomenológiai megközelítésből felmutatni az egyes ember és a „másik” szerepét, majd azt, hogy ebből a szeretetfelfogásból kibontakozhat-e interszubjektív viszony.

Kulcsszavak: Kierkegaard, felebaráti szeretet, interszubjektivitás, hit, egzisztencia

Panel 9.

A kortárs vallásosság és spiritualitás ütközőzónái

Dr. Tóth Judit Lenke – Vallási adatok és adatvédelem: a Jehova tanúi esete

A vallásszabadság és az adatvédelem találkozása a kortárs társadalmak egyik legérzékenyebb kérdésköre. A vallási közösségek számára alapvető tevékenység híveik megszólítása, közösségbe hívása, a kapcsolat fenntartása. Mindez azonban szükségszerűen személyes adatok kezelésével jár. A vallási hovatartozás, a hithez való kötődés az európai adatvédelmi szabályozásban különleges személyes adatnak minősül, amelyet a jog kizárólag szűk kivételek mellett enged kezelni. A GDPR előtti időszakban a magyar adatvédelmi jogban a vallási adatok kezelése kifejezetten hiányosan volt szabályozva. Míg az egészségügyi törvény részletes keretet adott az egészségügyi adatok kezelésére, addig a vallási adatok esetében ilyen rendelkezés nem született. Ennek következtében az akkori információs törvény egyetlen lehetőséget biztosított: a hozzájárulást. A vallási közösségek tehát kizárólag tagjaik vagy érdeklődőik hozzájárulása alapján kezelhették azokat az adatokat, amelyek működésükhöz, közösségépítő tevékenységükhöz elengedhetetlenek voltak. Ez a helyzet eleve egyfajta bizonytalanságot teremtett, hiszen a vallási adat más természetű, mint egy kereskedelmi tranzakció során keletkező adat. A hatósági gyakorlatban mégis előfordult, hogy a vallási közösségek adatkezelési tevékenységét a „direkt marketing” kategóriájába sorolták. E megközelítés erősen vitatható. Jogérzetünk nem azonosítja a pasztorációs célú kapcsolatfelvételt a fogyasztói reklámokkal. A pasztoráció a hit továbbadását, a lelki közösség fenntartását szolgálja, amely mélyen spirituális és kulturális gyökerű tevékenység. A direkt marketing ezzel szemben gazdasági logika mentén szerveződik, célja a vásárlói döntések befolyásolása. Bár mindkettő adatkezelést feltételez, társadalmi funkciójuk és jelentésük alapvetően eltér. Filozófiai szempontból ez a kérdés a vallásszabadság és a magánszféra védelmének határterületét érinti. Vajon kezelhetjük-e ugyanazon kategóriában azt, amikor egy közösség híveihez lelki üzenettel fordul, és azt, amikor egy vállalat fogyasztói adatbázist épít profitcélból? Ha a jog a kettőt azonos módon szabályozza, akkor figyelmen kívül hagyja a vallási tevékenység sajátos dimenzióját, és leszűkíti azt pusztán technikai adatkezelésre. Ez a redukció veszélyezteti a vallási közösségek autonómiáját és a vallásszabadság kiteljesedését. A GDPR 9. cikke részben választ adott erre a problémára. Elvi tilalmat fogalmaz meg a különleges adatok – köztük a vallási meggyőződésre utaló információk – kezelésére, ugyanakkor kivételt biztosít a vallási szervezeteknek, hogy saját tagjaik adatait belső szabályaik szerint kezelhessék. Ez már jobban tükrözi a vallási adatkezelés sajátos természetét, de a határvonal továbbra sem világos a pasztoráció és a marketing között. A GDPR 92. cikke rámutat arra is, hogy a tagállamoknak van mozgásterük bizonyos kérdések értelmezésében – ez lehetőséget adna arra, hogy a vallási adatok kezelésére finomabb, a vallásszabadságot jobban figyelembe vevő szabályok szülessenek. Az előadás amellet érvel, hogy a vallási adatkezelést nem lehet kizárólag a kereskedelmi logikát követő adatvédelmi kategóriák szerint megítélni. A vallásszabadság és az adatvédelem közötti egyensúly megteremtéséhez filozófiai és

társadalomtudományi értelmezés is szükséges. Ha a jog a pasztorációt a direkt marketinggel azonosítja, akkor nemcsak jogtechnikai hibát vét, hanem a vallási közösségek lényegi önazonosságát is sérti

Kulcsszavak: pasztoráció, direkt marketing, vallási adatok, különleges adatkezelés, vallásszabadság

Kovács Endre – Az autenticitás mint szimbolikus tőke a modern spiritualításban

Előadásomban a modern spiritualitást vizsgálom, amely kvázi vallási magatartásként a városi középosztály körében világszerte jellemző. Ez a spiritualitás individualista és szinkretikus jellegű: formái személyre szabottak és sokfélék, mégis hasonló sémák mentén rendeződnek újra, többnyire intézményen kívüli, de meglepően egységes mintázatok szerint. E közös mintázatok egyik kulcseleme az autenticitás, amely szimbolikus tőkeként jelenik meg a modern spiritualításban. Az előadásban a jógát, amely sokak számára elsősorban spirituális út, nem pusztán testgyakorlat, a modern spiritualitás egyik központi gyakorlataként elemzem, és bemutatom, miként és miért válik az autenticitás tőkeként működő erővé. Kutatásom kiindulópontja, hogy a vallásosság nem eltűnik, hanem átalakul: új, sokszor intézményen kívüli formákban jelenik meg. Magyarországi jogaközösségek körében végzett terepmunkám során megfigyeltem, hogy a résztvevők gyakran elutasítják a hagyományos vallási intézményeket, miközben intenzíven keresnek olyan „spirituális” gyakorlatokat, amelyeket autentikusnak élnék meg. A jóga ebben a közegben nem egyszerűen egészségmegőrző vagy rekreációs gyakorlat, hanem transzformatív élmény, amelyhez önmegvalósítás, lelki fejlődés és közösségi identitás kapcsolódik. Az elemzés elméleti keretét Pierre Bourdieu mező- és tőkeelmélete adja, amelynek segítségével az autenticitást a modern spiritualitás központi szimbolikus tőkéjeként értelmezem. Emellett Clifford Geertz vallásfogalmát és Victor Turner liminalitásról és performativitásról szóló megközelítéseit is felhasználom annak megértésére, hogyan jönnek létre és hogyan élhetők meg ezek a spirituális terek. Az autenticitás itt nem pusztán esztétikai vagy retorikai elem, hanem a közösségi működés alapvető strukturáló tényezője, amely meghatározza a tanítók és tanítványok közti hierarchiákat, a rituális gyakorlatok érvényességét és a vallási identitás újraformálódását. A kutatás módszertana a több szinterű etnográfia (*multi-sited ethnography*) volt, amelyet résztvevő megfigyeléssel és félig strukturált interjúkkal egészítettem ki. A terepmunka helyszínei között szerepeltek intézményesebb közösségek (pl. a Sivánanda Jogaközpont, a Krisna-tudatú Hívók közössége), lazább hálózatok, valamint „transzformatív” fesztiválok és workshopok (pl. Kolorádó, MANAS, S.U.N Fesztivál). E sokszínű kontextus tette lehetővé, hogy feltérképezsem, miként épül be a jóga a modern spirituális mezőbe, és hogyan szolgál az autenticitás gyakorlati és szimbolikus közvetítőjeként. Előzetes kutatási eredményeim szerint az autenticitás nem egyszerűen „hitelesség” vagy „eredetiség” kérdése, hanem társadalmi erőforrás: olyan tőkeforma, amely meghatározza a spirituális közegben zajló legitimációs folyamatokat. A jóga ebben a kontextusban különösen alkalmas eszköznek bizonyul az autenticitás megélésére és közvetítésére, mivel egyszerre köthető a „keleti tradíciókhoz” és illeszthető a nyugati individualista értékrendbe. Az előadásban arra keresem a választ, hogyan válik ez a kettős kötődés a modern spiritualitás egyik alapszerkezetévé, és miként rendeződnek vissza azok a társadalmi mintázatok, amelyeket a „spirituális ember” az intézményes vallásokhoz köt, ugyanakkor tudatosan el is utasít.

Kulcsszavak: jóga; modern spiritualitás; autenticitás; szimbolikus tőke; etnográfia

Bialkó László Gergő – Okkult, mágia és misztikum a filozófiában – Metafilozófiai kísérlet

Számos olyan gondolkodója van a filozófiatörténetnek, akit nem csak a bölcsesség barátjaként, de misztikusként, teozófusként, vagy épp alkimistaként is számontartunk. Előadásomban röviden bemutatok néhány ilyen kulcsfigurát, köztük Püthagorasz, Platón, Plótinosz, Paracelsus, Isaac Newton, Jakob Böhm, Auguste Comte, vagy éppen Rudolf Steinert. Ezen gondolkodókból kiindulva azt vizsgálom, hogy hol válik el – esetükben egyáltalán elválik-e – a filozófiai gondolkodás a mágiától, az alkímiától vagy a misztikus intuíciónak. A témával kapcsolatban felmerülő kérdések, és az azokra adott lehetséges válaszok a filozófia önértelmezésére is visszahatnak, megnyitva ezzel az utat a metafilozófia vizsgálódásnak: mi minősül racionálisnak, tudományosnak vagy spekulatívnak? Érdekes megfigyelni, hogy a modern filozófia – különösen a felvilágosodás után – hajlamos volt ezeket a „rejtett hagyományokat” kizárni, miközben a korábbi gondolkodók sokszor magától értetődően építettek ezekre a motívumokra. Előadásomban tehát a filozófiatörténeti áttekintés mellett egy metafilozófiai reflexiót is felvázolok és megkísérlek rámutatni azokra a pontokra, ahol adott esetben elmosódnak a határok a filozófiai és az okkult, mágikus és misztikus gondolkodás között. Ezzel a vizsgálódással egyúttal a vallásfilozófia és vallástudomány metaszintű dilemmáira is reflektálok: mikor lesz valami filozófia, és mikor „csupán” misztika vagy mágia? Lehet-e egy filozófiai gondolatmenet érvényes, ha például okkult premisszákra támaszkodik, vagy éppen a misztikus tartományban lel ontológiai felismerésekre? Meglátásom szerint ezek a kérdések ma is aktuálisak, különösen az interdiszciplináris gondolkodás összefüggéseiben.

Kulcsszavak: metafilozófia, misztikum, okkult, mágia, alkímia

Fábián Gergely Márk – „A Baljós Tradíció” – Az Order of the Nine Angles okkult kozmológiája

Előadásomban az Order of the Nine Angles (ONA, O9A), azaz a Kilenc Szög Rendje nevű, rendkívül vitatott és kevésbé kutatott okkult tradíció eredetét, struktúráját, kozmológiai keretét és ideológiai konstrukcióját vizsgálom. A rend saját narratívája szerint gyökerei a kereszténységet megelőző európai pogány hagyományokhoz nyúlnak vissza, és hermetikus mágiából, valamint eszkatologikus-eonikus elképzelésekből építkezik. A rendelkezésre álló információk alapján ugyanakkor valószínűsíthető, hogy az ONA a hetvenes évek Nagy-Britanniájából eredeztethető, s jelenleg számos frakciója létezik, amelyek elsődleges terjedési közege az online tér. Amennyiben az ONA-t más újvallási mozgalmakhoz vagy neopogány szervezetekhez viszonyítjuk, különleges ethosza, kozmológiája és mágikus rendszere, valamint tagadhatatlan ideológiai veszélyessége különösen figyelemreméltóvá és kutatásra érdemessé teszik. A szervezet működését problematikusá teszi, hogy diskurzusa metszéspontba került a XX–XXI. századi szélsőjobbaldali és jihadista narratívákkal, továbbá, hogy követői közül többen – a rend által legitimált ethosz keretében – erőszakos és kriminalizált cselekedetekben vettek részt, így több ország hatóságai és titkosszolgálatai komoly figyelmet fordítanak a működésére. Ez a fajta fokozott megfigyelés önmagában is rávilágít arra, hogy az ONA nem pusztán egy zárt ezoterikus csoport, hanem olyan ideológiai konstrukció, amelynek társadalmi implikációi is jelentősek. A kutatás során elsődleges (javarészt a rendhez köthető könyveket és egyéb írásokat) és másodlagos szakirodalmat, online elérhető forrásokat, valamint interjúkat és kötetlen beszélgetéseket alkalmaztam. A vizsgálat során komoly módszertani kihívást jelentett az anyagok diverzitása, a rend titkos társaságra jellemző szerveződése, illetőleg tagjainak anonimitása, strukturális és ideológiai pluralizmusa, valamint az, hogy a források gyakran provokatív, vagy akár potenciálisan félrevezető narratívát közvetítenek. Munkám kevésbé hipotézisekre épülő, mint inkább feltáró jellegű: célja annak bemutatása, hogy az ONA miként konstruál alternatív vallási

világképet, amely mind tradicionális, mind ezoterikus tudásformákra való hivatkozással társadalmi és spirituális transzgressziót kíván létrehozni. Elemzésemben kiemelt figyelmet fordítok az O9A kozmológiai és ontológiai rendszerére, filozófiájára, eszmei és mágikus struktúráira, valamint olyan gyakorlatokra és fogalmakra, mint a „culling”, az „insight roles”, a „mundán” és az „opfer”, amelyek mögött sajátos normatív és antropológiai logika húzódik. Vizsgálatom kiterjed az O9A önreprezentációjára, történeti narratíváira, szubkulturális és strukturális szerveződésére, valamint hazai reprezentációjára is. Előadásom interdiszciplináris szemléletű, kulturális antropológiai, vallástudományi és esztétörténeti szempontokat egyesít a vallási deviancia, az okkultizmus és a modern radikalizmus határterületeinek feltérképezésére. Az interdiszciplinaritás lehetővé teszi, hogy az ONA-t ne pusztán vallási vagy ideológiai devianciaként, hanem a modern társadalmi folyamatokkal kölcsönhatásban álló, összetett kulturális jelenségként értelmezzük.

Kulcsszavak: okkult, mágia, radikalizmus, Order of the Nine Angles, O9A

Panel 10.

Teoretikus megközelítések, valláselméleti gondolkísérletek

Dudás György – Játékelmélet és isteni gondviselés

Az angolszász analitikus vallásfilozófiában gyökerező nyitott teizmus (*Open Theism*) irányzat az isteni gondviselés egy a hagyományossal szembemenő koncepcióját vallja. A mindenható Isten a saját szuverén döntésének megfelelően egy olyan világot teremtett, amelyben bizonyos teremtménynek szabadsággal rendelkezik, ezáltal képesek meghatározni bizonyos események kimenetelét. Ennek következtében a jövő kimenetele nem determinált, nincs előre meghatározva annak alakulása, vagyis Isten (vagy akár bárki más) nem ismeri előre annak kimenetelét, úgyszólván nem rendelkezik tévedhetetlen előretudással. Ebből kifolyólag Isten gondviselési terve - a klasszikus elképzeléstől eltérően - habár általános, az mégsem minden egyes részletre kiterjedő, hanem dinamikusan alkalmazkodik a szabad döntések kimeneteléhez. A nyitott teisták több analógiát is kidolgoztak arra, hogy megmagyarázzák gondviselés koncepciójukat. A közelmúltban Alan R. Rhoda rámutatott ezen népszerű analógiák (sakkmeister, színházi rendező, hegymászó) korlátjaira, hiszen azok nem felelnek meg mindazon kritériumoknak, amelyek – meglátása szerint – az isteni gondviselés nyitott teista modelljének meg kell felelnie. Egy új analógia megalkotása helyett, Rhoda a játékelmélet segítségével helyezi új megvilágításba az isteni gondviselés nyitott teista értelmezését. Az isteni gondviselésről való gondolkodás során fontos, hogy a lehető legáltalánosabban mérlegeljük az Isten rendelkezésére álló összes lehetőséget. A játékelmélet ebben segít, hiszen egy magas szintű általánosságból indul ki, mégis megvan a kellő rugalmassága ahhoz, hogy megragadja Isten gondviselő cselekedeteinek stratégiai árnyalatait, amelyből lényeges következtetéseket vonhatunk le. A játék általánosságban véve egy olyan esemény, amelyben a játékosok a rendelkezésre álló stratégiák közül választanak azzal a szándékkal, hogy a kezdeti állapotot egy kívánt nyereséggel járó állapotba alakítsák át. A játékelmélet a játékokat típusokba sorolja, és minden típus esetében megpróbálja felfedezni azokat az alapelveket, amelyek meghatározzák az optimális vagy nyerő stratégiát. Diszciplínaként a játékelmélet rendkívül hasznosnak bizonyul a valós világban előforduló döntési helyzetek széles körének modellezésében, különösen a közgazdaságtan, a külpolitika és a

hadviselés területén. Előadásom célja Rhoda elméletének átfogó és kritikus bemutatása, amely szerint a játékelmélet komoly segítséget nyújt az isteni gondviselés mélyebb és átláthatóbb megértéséhez. Meglátásom szerint Rhoda elmélete további utakat nyit afelé, hogy más tudományos modelleket, elméleteket felhasználva (különösen is az algoritmusok működésére gondolva) világítsunk rá a nyitott teizmus gondviselés koncepciójának megértéséhez.

Kulcsszavak: nyitott teizmus, isteni gondviselés, játékelmélet, Alan R. Rhoda, algoritmus

Pataki Veronika – Erőszak és erotika, mint isteni immanencia, vagyis a teodícea egy alternatív megközelítése napjainkban

A teodícea alapvető feladata, hogy igazolja Isten jóságát a világon felbukkanó rossz és gonosz dolgok ellenében, azonban a XXI. század első negyedére a tudomány minden ágazata olyan fejlett, hogy minden negatív eseményre, betegsége, és tragédiára megvan a megfelelő tudományos magyarázat. Azonban az isteni szándék az emberiség és az individuum cselekedeteiben nyilvánul meg. Azonban felmerülhet a kérdés, hogy mivel a rossz jelenlétének és eredetének problémája „új megvilágításba került” a természettudományoknak köszönhetően, milyen relevanciája maradt Isten jóságának és mindenhatósága bizonyításának az újkorban? A világba teremtett erőszak tehát – különösen a vallásokhoz kapcsolódó agresszív, vagy pusztító cselekedetek – vajon tényleg Isten szándéka, vagy csupán az ember szabad akaratának egy rossz ízű gyümölcse? Előadásomban Hume és Leibniz teodíceai értekezéseire támaszkodva fogom bemutatni az erőszakot, mint lehetséges isteni immanenciát, összevetve az emberiség szabad akaratából irányuló erőszakkal, és a felelősség hárításával. Mert ha az ember szabad akaratú lett teremtve, és használja is, akkor a vallási buzgalomban elkövetett erőszakos cselekedetek „Isten nevében” csupán a döntéseik felelősségének hárítása, amivel visszaélnék, és ezek szerint az erőszak az ember természetéből fakad. Azonban, ha teret engedünk egy merész gondolatkísérletnek, úgy érdemes Georges Bataille, huszadik századi francia filozófus Az erotika című művének egyik fő irányát is beemlíteni a témába. A szerző párhuzamot von az erőszak és az erotika, a teszt szerelem és a halál, vagy pusztulás közt, illetve az ember belső életének megnyilvánulásának tartja, vagyis a természetéből fakadó testi szükségletnek. A legfontosabb párhuzam az ösztönösségen kívül viszont a vallási tilalom megszegése mind az erőszak, mind az erotika szempontjából. Előadásomban tehát azt a tézist szeretném körbejárni, miszerint az erőszak és az erotika közös töről fakad, akár mint lehetséges teremtett rossz, vagy akár, mint az emberi természet eredendő hajlandóságai

Kulcsszavak: teodícea, Leibniz, Hume, Bataille, ösztönösség, erőszak

Kabai Sára Hilária – Babilon Leánya, áldott, aki csecsemőidet a sziklához vágja? Az átokzsoltárok szerepe a személyiségfejlődésben

A biblikus teológia mind a mai napig nehezen viszonyul az átokzsoltárokhoz. Ennek egyik reprezentatív példája, hogy az Imaórák liturgiája jelenleg is megvágva tartalmazza a 137. (136.) zsoltárt, kihagyva az utolsó két verset, amiben a szent szerző áldottaknak (אַשְׁרָיָם) nevezi azokat, akik különös kegyetlenséggel viseltetnek Izrael elnyomói ellen. Ez, és az ehhez hasonló nehéz, kényes részek, első ránézésre ellentmondani látszanak a helyes hívő magatartásnak, és a Krisztus által hirdetett és középpontba állított szeretetparancsoknak. Nem szabad azonban megfeleldkeznünk arról, hogy ezek a szövegek is részei a Szentírásnak, és így, mint olyanok, sugalmazottnak tekintjük őket. Különleges jelentőségükre és esszenciális szerepükre az utóbbi évtizedben megjelenő traumakutatás hívta fel a figyelmet. Ez a módszer holisztikusan szemléli az

embert, a zsoltárosban pedig egy olyan hívő embert lát, aki szabadon meg tud állni Isten előtt életének minden pillanatában. Az érzelmi skála teljes spektruma megjelenik ezen szövegekben. Egyes bibliakutatók felhívták a figyelmet bizonyos zsoltárokon belüli, illetve azokon átívelő dinamikákra és folyamatokra is, melyek jól leképezik a traumafeldolgozás egyes fázisait. A zsoltáros szavakba önti az elmondhatatlant, liturgikus szöveggé pedig megjeleníti a hívő közösséget is. Az átokzsoltárok figyelmen kívül hagyása olyan, mintha saját emberségünk egy részét negligálnánk. A vallásos tapasztalat régóta tudja, amit a modern pszichológia egyre többet hangsúlyoz; tudniillik, hogy a negatív érzelmek helye van, és a velük való kapcsolatunknak, hozzáállásunknak identitásformáló szerepe van. Ezek figyelmen kívül hagyása pedig frusztrációhoz, agresszióhoz, stresszhez és betegségekhez vezet. Éppen ezért fontos a jelzett szövegek vizsgálata, de nem izoláltan, hanem olyan integráns módon, ahogyan beágyazódnak a zsoltárok szövetébe, különleges mintázatot kölcsönözve nekik. A traumakutatás lencséjén keresztül lehetőség nyílik arra, hogy ezen erőszakos, embertelennek tűnő szövegeket egy folyamat szerves részeként értelmezzük. Ezáltal a közhiedelemmel ellentétben nem eltávolít a másiktól, hanem pont az újra kapcsolódást segíti. A nehézségek szabad megfogalmazása által lehetőséget ad a szabadságra, és megnyitja az utat Isten és a másik ember felé. Továbbra is szem előtt tartva, hogy a zsoltáros imádkozó ember és a zsoltárok liturgikus szövegek, mind itt leírt szó az Úr színe előtt fogalmazódik meg. A nehézségek és fájdalmak ilyen szintű megfogalmazhatósága egy sokkal természetesebb és közvetlenebb kapcsolatra utalnak, személyek közötti mély bizalmi viszonyra. Ez egyfelől azt jelzi, hogy Izrael számára az Isten előtti tér egy biztonságos tér, ahol lehetőség van a gyógyulásra. A Teremtő és teremtmény közötti kapcsolatot a kettejük között meglévő ösbizalom pszichológiai kifejezésével is leírhatjuk. Ezen felül a zsoltárosban erős, már-már megingathatatlan az isteni igazságszolgáltatásba vetett hit, mely ötvözi Isten igazságosságát és irgalmát, illetve gondoskodó szeretetét választott népe iránt. Jelen előadás arra vállalkozik, hogy az átokzsoltárokat a fent jelzett szempontok alapján vizsgálja. Mind azok erőszakos nyelvezetét, mind annak helyét az egyes zsoltárok szövegében, mind az ebből kibontakozó emberképben, ezáltal antropológiai, teológiai és pszichológiai dimenziókat is érintve

Kulcsszavak: átokzsoltárok, traumafeldolgozás, antropológia, személyiségfejlődés

Dicu Ramóna – Jubileumi szent év és periféria. Avagy a szeretetmisszió lehetőségei?!

A periféria az a hely ahová a „kilépésnek” meg kell történnie, ahol az egyháznak megújulásra van szüksége. A 2000-es jubileumi év után elérkezett az idő egy újabb Tertium Milleniumra, melyet Ferenc pápa a szinódusi folyamatok alatt meg is hirdetett és 2024 december 24.-én meg is nyitotta a Szent Péter bazilika kapuját. Még püspök korában azt mondta, hogy „Az egyház arra kapott meghívást, hogy kilépjen önmagából és elmenjen a perifériákra, nem csak a földrajzi, hanem az egzisztenciális peremvidékekre is.” A szent év külön lehetősége? A világunkban lévő gondok és kihívások nem jelenthetnek mentséget a feladataink és buzgóságunk csökkenésére. Amikor átadjuk magunkat a feltámadás misztériumának, elfogadjuk, hogy mások bánthatnak majd bennünket, de ettől még tovább kell haladnunk, és így hirdetnünk az evangélium örömét. XIV Leó pápa az Úrnapi homíliájában (2025.06.22) ezt erősíti meg “Jézusnak a szenvedőkkel való együttérzése Isten szerető közelségét nyilvánítja meg, aki azért jön a világba, hogy megszabadítson bennünket. Amikor Isten uralkodik, az ember minden rossztól megszabadul. A megpróbáltatás órája azonban azok számára is eljön, akik befogadják Jézustól az örömhírt.” Szent VI. Pál pápa úgy fogalmazott, ami ma talán még erőteljesebben érvényes, hogy a ma embere a tanúkra figyel, mintsem a tanítókra, és ha mégis netalán a tanítókra hallgatna, az csak azért van, mert azok egyben hiteles tanúk is. Vallási közösségeink akkor válnak az egyházban és világ számára üzenetté, ha megtestesítik mindazt, amit egykor jelentettek. Mondhatjuk, hogy a Szent év esély nem csak a megújulás és kilépésre, hanem egyben

meghívása, behívása a peremvidéken élőknek is, a szeretetmisszió lehetősége? Ez az önmagából kilépő egyház mennyire erős evangéliumi lelkülettel van jelen most a peremvidékek világában? A szent év hozzá segít a szinódálítás valós gyakorlatba ültetésére? Ferenc pápa távozása után a Szentlélek által XIV Leó pápa megválasztása és az elmúlt pár hónapos tanításain keresztül Ágoston rendiként, milyen új utakat nyit meg vagy visz- és mélyít számunkra el mindezen kihívások közepette?

Kulcsszavak: periféria, Ferenc pápa, Szent év, szeretetmisszió, XIV Leó pápa

Fontos információk

A konferenciára 2025. 11. 28-29 között, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola épületegyüttesében kerül sor.

Pontos cím: 1052 Budapest, Piarista köz 1.

Regisztráció minden résztvevő számára kötelező. A rendezvény vendégei a regisztrációs pultnál ingyenesen juthatnak hozzá a rendezvény nyomtatott részletes programjához és absztraktfüzetéhez.

Konferenciatermeink megfelelően felszereltek projektorral, előadói lappal és wifi-vel. Mindazonáltal javasoljuk előadóinknak, hogy előadásaik prezentációs anyagát külső adathordozón is biztosítsák. A szervezői email címre (dosz.filozofia@gmail.com) előzetesen megküldött prezentációkat feltöltjük a vonatkozó szekciókban használt laptopokra. Felhívjuk továbbá résztvevőink figyelmét, hogy a rendezvény alatt, különös tekintettel az előadások idejére, fotó és videó dokumentáció készül. A rögzítéshez a rendezvényen jelenlévők a regisztrációs formanyomtatvány kitöltésével hozzájárulnak.

Szervezők:

BALÁZS ANDREA, BESZTERCEI MÁRK,
BIALKÓ LÁSZLÓ GERGŐ, DUDÁS RÓBERT GYULA,
ENESEY DIÁNA DORISZ, KISNÉMET FÜLÖP,
KONDOROSI NOÉMI, MIKLOVICZ ATTILA,
NEMES MÁRK, PATAKI VERONIKA, VEREBES ADRIENN

A konferencia a Doktoranduszok Országos Szövetsége Filozófiatudományi- és Hittudományi Osztályainak közös szervezésében valósult meg.

A konferencia helyszínét és infrastrukturális hátterét a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola biztosította.

© A Kötet Szerzői és Szerkesztői, 2025
© Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2025

IVHK